

Forum cultural

REVISTĂ

EDITATĂ DE DIRECȚIA JUDEȚEANĂ PENTRU CULTURĂ, CULTE ȘI
PATRIMONIUL CULTURAL NAȚIONAL BOTOȘANI

CRONICA

Premiul Național de Poezie "Mihai Eminescu" pe anul 2008

Gellu Dorian

Ajuns la cea de a XVIII-a ediție, Premiul Național de Poezie Mihai Eminescu" a devenit cea mai importantă manifestare a lunii ianuarie nu numai pe plan local ci și național, premiul câștigându-și o bine-meritată reputație, fiind unul dintre cele mai râvnite premii literare din România. În jurul lui, de-a lungul celor optsprezece ediții, s-au aflat peste o mie de scriitori prezenți la Botoșani (numai în anul 2000, an declarat de UNESCO an Eminescu, au fost în ianuarie și iunie peste 600 de scriitori la manifestările de la Botoșani și Ipotești, manifestări dedicate memoriei poetului național). Eliminarea unor manifestări provinciale, fără nici o valoare, decât aceea de a se folosi de numele poetului pentru a se lustrui un interes sau altul, a făcut din această acțiune de răsunet național un reper de care se ține cont la cel mai înalt nivel, de la guvern, prin ministerul aferent culturii, Uniunea Scriitorilor din România, Academia Română, centre universitare din țară, edituri importante și reviste din țară și străinătate pînă la cetățeni din Botoșani și din întreaga țară.

Acesta a fost un prim scop al celor ce au gândit în 1990 acest premiu. Celălalt

scop, la fel de important, a fost acela de a evidenția și a repune într-un circuit firesc, normal, marile valori ale poeziei românești contemporane, poeți a căror operă părea a fi stocată într-o memorie prezentă a timpului, din care era amenințată fie cu uitarea, fie cu amînarea sine die. Astfel, printr-un juriu fomat din cei mai reprezentativi critici literari din România, profesori universitari din cele mai valoroase centre universitare din țară, au girat de-a lungul anilor acest premiu, făcîndu-l atît de râvnit în rîndul poeților din România. Din acest juriu de-a lungul anilor au făcut parte: Laurențiu Ulici (cel căruia inițiatorul acestui premiu îi este recunoscător, pentru că fără sprijinul lui și fără interesul arătat față de importanța acestui premiu pe care-l vedea ca pe o adevărată instituție națională, premiul nu ar fi luat ființă sau nu ar fi avut valoarea pe care o are), Mircea Martin, Al. Călinescu, Marian Papahagi, Cornel Ungureanu, Daniel Dimitriu, Petru Poantă, Ion Pop, Florin Manolescu și Nicolae Manolescu, actualul președinte al juriului, în alternanță, de la an la an, cu Mircea Martin. Acest juriu a premiat, de-a lungul celor optsprezece ediții, începînd din 1991, pe următorii poeți: Mihai

Ursachi, Gellu Naum, Cezar Baltag, Petre Stoica, Ileana Mălăncioiu, Ana Blandiana, Ștefan Augustin Doinaș, Mircea Ivănescu, Cezar Ivănescu, Constanța Buzea, Emil Brumaru, Ilie Constantin, Șerban Foartă, Angela Marinescu, Gabriela Melinescu, Adrian Popescu, Mircea Dinescu și Cristian Simionescu. Desigur că în această enumerare lipsesc poeți ca Geo Dumitrescu, Marin Sorescu, Dan Laurențiu, Ioanid Romanescu, dispăruți dintre noi, care ar fi putut primi acest premiu, onorînd, desigur fondul de nume al panteonului premiului național. Niciodată un premiu de aceste proporții nu poate mulțumi pe toată lumea, cu atît mai mult cu cît valorile poeziei românești contemporane nu sunt puține și, din păcate, timpul se dovedește, de la an la an, că nu prea mai are răbdare cu unii dintre ei.

Printr-o hotărîre a Consiliului Local Botoșani, Primăria Municipiului Botoșani, instituția care acordă acest premiu, toți poeții devin, la primirea premiului, cetățeni de onoare ai orașului Botoșani, ceea ce face din orașul nașterii lui Eminescu locul care adună, ca într-un muzeu al timpului, cele mai valoroase nume ale liricii românești – o răsplată, în timp, a moștenirii lăsate nouă de Mihai Eminescu, moștenire transformată într-o datorie morală a celor ce trăiesc aici și care au menirea să facă din Botoșani cu adevărat un oraș cultural. În acest sens, ziua de 15 ianuarie a și fost declarată „ziua culturii române”, ceea ce ar trebuie să însemne foarte mult pentru botoșăneni, care, prin fondurile alocate aici în mod special pentru așa ceva, ar trebui să schimbe total fața orașului, făcîndu-l cu adevărat un oraș turistic de interes cultural. Și astfel centrul vechi al orașului, în care s-a aflat casa în care s-a născut Mihai Eminescu, să fie refăcut, iar lucrările de acolo, demarate cu afîta greutate, să nu mai fie tergiversate de tot felul de piedici. Ar fi cel mai frumos și eficient dar făcut memoriei lui Mihai Eminescu, de la moartea căruia anul acesta se împlinesc 120 de ani.

Revenind la importanța premiului național acordat în fiecare an la Botoșani, din 1998 se acordă și Premiul Național de Poezie „Mihai Eminescu” pentru Opera Prima. Au fost astfel premiați de-a lungul anilor, în cele zece ediții de pînă acum, nouăsprezece tineri poeți debutanți editorial. Valoarea premiului, pe lîngă faptul că se acordă o dată cu marele premiu, este dublată de un juriu format din cei mai buni critici literari din generația nouă, la rîndul lor ei înșiși profesori universitari în importante centre universitare din țară, ca: Al. Cistelean, Mircea A. Diaconu, Daniel-Cristea Enache, Vasile Spiridon (cîțiva ani a făcut parte din juriu și Dan Cristea), Ioan Holban, juriu prezidat de fiecare dată de președintele juriului mare. Poeții laureați de-a lungul celor zece ediții sunt: Doru Mareș, Dan Bogdan Hanu, T.O. Bobe, Liviu Georgescu, Cristian Pohrib, Răzvan Țupa, Dan Sociu, Teodor Dună, Claudiu Komartin, Dan Coman, Bogdan Perdivară, Sebastian Siff, Oana Cătălina Ninu, Andra Rotaru, Diana Geacăr, Rita Chirian, Livia Roșca, Florin Partene și Svetlana Cârsteian. Toți poeții laureați – asta este și prima condiție – au fost prezenți la Botoșani, acordîndu-li-se premiul în cadrul spectacolului de gală, înaintea decernării Premiului Național de Poezie „Mihai Eminescu” pentru Opera Omnia.

x

Pe 15 ianuarie 2009, în Sala de spectacole a Teatrului „Mihai Eminescu” Botoșani, în fața unui public numeros, a avut loc Gala de decernare a Premiului Național de Poezie „Mihai Eminescu” pe anul 2008, premiul ajuns la ediția a XVIII-a pentru Opera Prima și la ediția a X-a pentru Opera Prima. Juriul național de acordare a acestui premiu, format din Nicolae Manolescu, Mircea Martin, Al. Călinescu, Ion Pop, și Cornel Ungureanu, avînd în vedere nominalizările – Cristian Simionescu, Ion Mircea, Nora Iuga, Dinu Flamînd și Vasile Vlad -, a decis ca premiul să-i revină

poetului Cristian Simionescu, care a primit și titlul de Cetățean de Onoare al municipiului Botoșani.

Cristian Simionescu s-a născut la 21 iulie 1939, la Hlipiceni, județul Botoșani. Actualmente locuiește la Bârlad. A publicat cărțile: Tabu, 1970, Vicleniile Oceanului, 1980, Maratonul, 1985, Insula, 1988, Maratonul (antologie), 1995, Poezii, 1997, Ținutul bufonilor, 2003.

Premiul Național de Poezie „Mihai Eminescu” Opera Prima, pe anul 2008, a fost obținut de poeta Svetlana Cârstean, pentru cartea „Floarea de menghină”, Editura Cartea Românească, 2008. Juriul, format din Al. Cistelecan, Daniel Cristea Enache, Mircea A. Diaconu, Vasile Spiridon și Ion Holban, prezidat de Mircea Martin, a ales în urma nominalizărilor: Svetlana Cârstea, Aida Hancer, „Eva nimănu”, Editura Vinea, Cătălina Cadinoiu, „Nuferii mor în cadă”, Daniela Popa, „Paper clips”, Editura Axa și Florin Caragiu, „Catacombe. Aici totul e viu”.

Gala s-a încheiat cu un spectacol extraordinar susținut de actorul Ion Caramitru și pianistul Johnny Răducanu.

Au fost prezenți la Botoșani: Theodor Paleologu, Varujan Vosganian, Mircea Marin, Adrian Popescu, Mircea Dinescu, Mașa Dinescu, Cristian Simionescu, Svetlana Cârstean, George Vulturescu, Mircea A. Diaconu, Vasile Spiridon, Cassian Maria Spiridon, Valeriu Stancu, Daniel Corbu, Marius Chelaru, Liviu Apetroaie, Nicolae Panaite, Marian Constandache, Adrian Alui Gheorghe, Radu Florescu, Nicolae Sava, Claudiu Komartin, Răzvan Țupa, Andra Rotaru, Dan Bogdan Hanu, Rita Chirian, Teodor Dună, Ion Tomescu, Dan Mircea Cipariu, Lucian Alecsa, Gellu Dorian, Dumitru Țiganiuc, Emanoil Marcu, Vlad Scutelnicu, Nicolae Corlat, Ion Caramitru, Johnny Răducanu, Dumitru Păcuraru, Oana Păcuraru, Marian Rădulescu și alții.

PATRIMONIUL ARHEOLOGIC

Comoara din bahnă (5)

dr. Silvia Teodor și Paul Șadurschi

Prezența armelor alături de unelte și alte obiecte, este un fapt obișnuit în cadrul depozitelor din epoca Latène, așa cum se constată și în descoperirile de la Grădiștea Muncelului, Piatra Craivii sau Muntele Strîmbu⁶⁶, unde alături de unelte agricole sau de fierărie, se aflau săbii sau

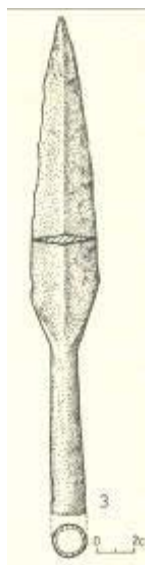

Fig. 12

vârfuri de lance. În depozitul de la Lozna se afla, de asemenea, un vârf de lance (fig. 12), deosebit de bine păstrat, la care se poate observa grija depusă în executarea tuturor detaliilor. Ambele tăișuri, precum și vârful sunt bine ascuțite, iar dulia este prevăzută cu două nituri pentru fixarea cozii. Vârfuri de lance asemănătoare s-au descoperit în număr mai mare pe teritoriul Iugoslaviei, fiind clasificate după mărime și formă. După această clasificare vârful de lance de la Lozna se poate încadra în tipul Ia, în care

sunt grupate exemplarele mari cu vârful rombic alungit și dulia ușor conică. Acest vârf se datează atât în Iugoslavia, cât și în teritoriile vecine în secolul al II-lea î.Hr.⁶⁷ În România vârfuri de lance s-au descoperit mai ales în complexe celtice sau celto-bastarne⁶⁸. Pe teritoriul Moldovei se cunosc patru vârfuri de lance de dimensiuni mici în așezarea de la Botoșana⁶⁹ și un altul la Budeni, comuna Dolhasca, în cadrul unei așezări sporadice din secolul II î.Hr.⁷⁰.

O altă piesă din cadrul depozitului, care încă nu-și găsește analogii pe teritoriul locuit de geto-daci, este tridentul, care are însă câteva elemente comune cu o piesă descoperită într-un mormânt de luptător din necropola de la Karaburma⁷¹. Piesa respectivă are dinții răsuciți, cel de la mijloc fiind desfăcut în două în partea dinspre vârf. Modul de fixare în mâner este același ca la tridentul de la Lozna, constând tot dintr-un manșon cilindric fixat cu scoabe desfăcute. Desigur că aceste manșoane din tablă, relativ groasă, înveleau inițial o bară din lemn sau din alt material, a cărei capete urmau să fie fixate în alt mod de coadă, astfel ca tridentul să poată fi folosit de la distanță. La Karaburma, în mormântul 222, mai exista și un alt tip de trident, mai simplu în ceea ce privește modul de fixare pe mâner, cu colții ușor curbați și ascuțiți⁷². Ambele piese au fost lucrate din fier oțelit. În funcție de restul materialelor din mormintele respective, tridentele de la Karaburma au fost datate la mijlocul secolului I î.e.n. Un trident cu un alt mod de fixare, se află în așezarea de la Galiș-Lovacika, din Ucraina subcarpatică⁷³.

În așezările de pe teritoriul Daciei nu s-au descoperit încă astfel de tridente, în schimb se află mici piese de acest gen, considerate „furculițe”, având dinții plasați în capătul unei tije sau lateral pe tija îndoită, folosite pentru tras carnea de pe cărbuni sau pentru a o scoate din cazan. În funcție de curbura dinților, se consideră că la originea acestor forme de unelte a stat probabil un model greco-roman, fiind răspândite apoi la celți și geto-daci, prin diferite relații intertribale⁷⁴.

Alte piese din depozit care sunt mai frecvente în regiunea locuită de celți, precum și la populațiilor cu care au avut relații, sunt șinele de la roțile de car. Existau astfel de șine în depozitul de la Kappel⁷⁵ și în oppidumul de la Manching⁷⁶. Pe teritoriul dacic trebuie să fi existat astfel de piese, mai ales în mormintele cu car de la Toarcla și Curtuiușeni, dar s-au pierdut probabil în diferite împrejurări⁷⁷.

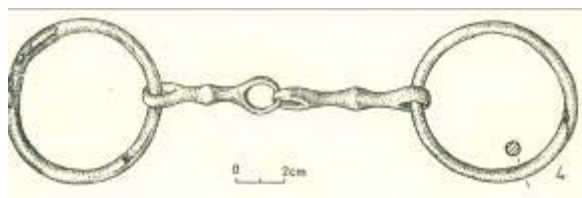

Fig. 13

De altfel, și prezența zăbalei printre descoperirile de la Lozna (fig. 13), indică existența și folosirea frecventă a calului pentru călărit sau pentru tracțiune. Zăbale de același tip s-au descoperit frecvent pe teritoriul Transilvaniei, în contexte celtice, de cele mai multe ori în morminte cu car sau călăreț⁷⁸. Cele mai multe din zăbalele descoperite, au muștiucul format din două segmente, ale căror capete prevăzute cu inele se prind la mijloc și lateral cu verigile dârlogilor. Fiind lucrate prin batere cu ciocanul, segmentele care o compun au capetele bine îmbinate, sudurile fiind greu de sesizat. Piesele cele mai asemănătoare din seria de zăbale din Transilvania sunt cele două fragmente de Morești și Curtuiușeni.

Mormântul cu car de la Curtuiușeni, din care provine fragmentul de zăbale, care a fost studiat și publicat împreună cu restul inventarului de M. Roșka, se datează alături cu fibula, „umbo”-ul de scut și restul pieselor în Latènul mijlociu⁷⁹. În ceea ce privește tehnica învelirii întregii piese sau numai parțial cu un strat de bronz, în scopul evitării unei ruginiri rapide, metoda este cunoscută și prin descoperirile din Transilvania de la Dipșa, Toarcla și Aiuă⁸⁰, precum și în unele zone locuite de celți în cea de-a doua epocă a fierului⁸¹. Zăbale din fier, de tipul cu verigi laterale, formate din două bare cu ochiuri la capete, articulate între ele, sunt rare în afara arcului Carpatic. În Moldova se cunoaște un exemplar la Trușești, găsit întâmplător într-un context nesigur, împreună cu alte piese de harnașament⁸². Această zăbale se apropie ca formă de grupul răsăritean al acestor obiecte, având analogii la Galiș-Lovacika, fiind datate într-o fază mai timpurie decât zăbalele răspândite de celți⁸³. O zăbale fragmentară din aceeași epocă s-a mai descoperit în cetatea dacică de la Răcățiu⁸⁴. Multe verigi de mărimea acelor de prins dârlogii s-au găsit în așezări sau descoperiri, dintre care unele s-au menționat deja în rapoartele de săpături de la Poiana⁸⁵ și Botoșana⁸⁶, verigi ce puteau să aparțină unor piese de harnașament, dar negăsindu-se și fragmente de muștiuc nu pot fi considerate ca fiind de la zăbale.

După cum s-a arătat în cadrul depozitului de la Lozna, se mai aflau câteva piese a căror destinație este încă neclară. Dintre acestea fac parte cele două tije cu discuri mobile la capăt, diferite bare de mici dimensiuni și piesa ornamentală a cărei utilitate este încă dificil de precizat.

Din punct de vedere cronologic, depozitul de la Lozna, județul Botoșani, aparține perioadei de sfârșit a secolului al II-lea și începutul secolului I î.Hr., când marea majoritate a uneltelor de acest tip au fost utilizate în așezările dacice de pe teritoriul României. Câteva piese celtice din

componenta lui, cum este cuțitul de luptă cu mânerul terminat cu verigă și, de asemeni, tridentul și vârful de lance, contribuie la această încadrare⁸⁷. Îngroparea depozitului corespunde cu perioada în care pe teritoriul de nord al Moldovei mai existau încă mici enclave de populație bastarnică, aflate într-un lent proces de asimilare etnică. Caracterul central european al unora din piesele depozitului, demonstrează strânsa relații ce existau în această perioadă cu populațiile

vecine, mai ales cu celții, renumiți specialiști în prelucrarea metalelor.

Prin diversitatea pieselor care îl compun, acest depozit⁸⁸ reprezintă un valoros vestigiu al culturii materiale din epoca Latène de pe teritoriul Moldovei, care alături de alte descoperiri din țară, sunt o mărturie a unui înalt grad de dezvoltare a civilizației geto-dacice.

NOTE

⁶⁶ I.H.Crișan și Z. Milea, *op.cit.*, p.68, fig. I/5, II/5.

⁶⁷ J. Todorovič, *op.cit.*, p.69, fig. VI/1; V.I.Bidzilia, *op.cit.*, fig. IV/37-40.

⁶⁸ V. Zirra, *Dacia*, 15, 1971, p.232.

⁶⁹ S. Teodor, *SCIV*, 20, 1969, 1, p.41, fig.4.

⁷⁰ S. Teodor, *StMatSuceava*, 5, 1978, fig.10/1.

⁷¹ J. Todorovič, *Preistorijska Karaburma*, 1972, pl.XXXVII/9, M 172.

⁷² *Idem*, pl.XXXIX/8, M 222.

⁷³ V.I. Bidzilia, *op.cit.*, p.136, fig. XI/14.

⁷⁴ J. Dechelette, *op.cit.*, p.1422, fig. 638/3,4; R. Vulpe și E. Vulpe, *Dacia*, III-IV, p.331, fig. 112/1,4.

⁷⁵ Franz Ficher, *op.cit.*, p.37, fig.21/86-94.

⁷⁶ G. Iacobi, *op.cit.*, pl.55/835-841.

⁷⁷ M. Roska, *Közlemények*, 2, 1, 1942, p.84; K. Horedt, *Dacia*, 9-10, 1941-1944, p.192.

⁷⁸ *Ibidem*.

⁷⁹ M. Roska, *op.cit.*, fig.1/10.

⁸⁰ V. Zirra, *File de istorie*, 3, 1974, p.146-147.

⁸¹ I.M. Stead, *The La Tène Cultures of Eastern Jorkshire*, 1965, p.37-42.

⁸² A. Florescu și M. Florescu, *Materiale*, 7, 1960, p.87.

⁸³ V.I. Bidzilia, *op.cit.*, p.122, fig. VI/9.

⁸⁴ Informații de la V. Ursache căruia îi mulțumim și pe această cale.

⁸⁵ R. Vulpe și E. Vulpe, *op.cit.*, fig. 117.

⁸⁶ S. Teodor (în manuscris).

⁸⁷ J. Todorovič, *op.cit.*, p.72.

⁸⁸ Ilustrația prezentului material este o preluare selectivă a desenelor din *Inventaria archaeologica*, Institutul de Istorie și Arheologie Iași, 1979, executate de doamna Emilia Platon.

PATRIMONIUL MOBIL

Eminescu – Ipotești – Eminescu (16)

dr. Valentin Coșereanu

Salcâmul din fața casei. Cu acest element definitoriu al Ipoteștilor, ieșim din aria strictă a fondului documentar, trecând în spațiul din jurul casei-muzeu. Salcâmul este un element de detaliu vegetal, “pom rural de vale”, cum îl numește Călinescu. De o parte și de alta, doi salcâmi străjuiau casa copilăriei poetului. Își trăiesc viața lor aparte și astăzi, admirați de vizitatori pentru voința de a înfrunta timpul. Teiul de la Copou a murit și a reînviat apoi ca o minune, plopul fără soț, cine știe pe unde-și vor fi purtat singurătatea, dar salcâmi de la Ipotești au rămas aceiași. Nu există vizitator care să

nu-și oprească pașii în dreptul salcâmului, să nu-și ridice privirea până la ramurile care se leagă de cer spre a-și întâlni poetul. Salcâmul încă mai înfrunzește și parfumul florilor lui este același de atâta vreme; se simte sufletul în trunchiu-i. Pare că poetul trăiește prin timpul arborelui. Dar însuflețirea aceasta declanșează o altă amintire vie.

Această treaptă a “devenirii” eminesciene se relevă ca o expresie a devenirii ciclice: “Dacă nașterea omului constituie începutul unui nou sistem de viață cosmică în ipostază terestră, nunta constituie integrarea acestui sistem alert al vieții pământeste, iar moartea, revenirea peregrinului terestru în cosmos”. Poetul a spus-o mai bine ca oricine: “tu însuși puteai să nu te naști, să fii din numărul celor ce n-au fost niciodată, prin urmare ai fost, ești, vei fi totdeauna”. Așadar, în virtutea acestei “devenirii” trebuie gândită trecerea prin vegetal, în spiritul gândului călinescian: “însușirea de căpetenie a vegetalului e să crească întruna”, iar poetul s-a înconjurat de această creștere, aspirând “cântece preistoricite”. S-a nimerit ca salcâmul să rămână unicatul amintirii spre a fi folosit ca simbol al devenirii. Sigur, au mai fost și alți arbori, de care Eminescu a fost impresionat și pe care i-a înnobilit cu pana sa: bradul, teiul, plopul, arinul, stejarul, fagul, salcia, nucul etc., iar exemplele versurilor sunt nescărmășite. Marea trecere însă a vrut ca, dintre toți, acesta să rămână paznic solitar în cărările Ipoteștilor și ale poetului.

Bustul poetului. “Deasupra tuturor gloriilor efemere și deșertăciunilor

legate de patimile noastre omenești, un singur punct rămâne fix, neclătinat de nici o catastrofă istorică, geniul”. Cine știe dacă toate mărturiile privitoare la poetul reprezentativ al românilor vor rezista timpului ? Hârtia poate pieri, arborii mor și ei, vorba întotdeauna se rătăcește... Mai ferite de răzburarea timpului par bronzul și marmura. Amintirea lui Eminescu trebuia astfel fixată în timp. A realizat-o Gheorghe Anghel, în 1959, iar bronzul de la Ipotești este, poate, cel mai reprezentativ dintre toate busturile poetului. Spiritualizat și visător, Eminescu scrutează orizonturile. Aceasta îi era structura și așa trebuia să rămână pentru viitorime. Chipul acesta de zeu ce va onora în fața oricui și oricând o țară neștiută de mulți, concentrează frumusețea poeziei, dar și trăsăturile omenești ideale. Bustul din bronz al poetului reprezintă peren o chemare la contemplație, o cale spre bucuria dezvoltării. E greu de crezut că figura fascinantă a lui Eminescu nu va trezi admirație. Căci Eminescu are sădit în chip semnul eternității pe care nu se poate să nu-l desprindă toți cei care trec pe la Ipotești.

Poate vor pieri și vorbele minunate pe care le repetăm cu diferite prilejuri: “Ape vor seca în albie, și peste locul îngropării sale va răsări pădure sau cetate, și câte o stea se va vesteji în depărtări...”, până când lumea va ridica un altul care să spună frumos și trist “Nu credeam să-nvăț a muri vreodată”.

Pururi tânăr, Eminescu își trăiește somnul bronzului în curtea de la Ipotești. Rari au fost aceia care, asemenea lui Petru Creția, au știut, cercetându-l, să-i străbată țăriile, să se zbată zile și nopți și să pătrundă în sistema lui de gândire, să o vadă cum a fost, să trudească ani de zile și să-i urmărească cuvântul până la urzeala sa. El însuși slujitor de credință al Ipoteștilor până la stingerea sa, autorul volumului *Testamentul unui eminescolog*, rămas în manuscris la Ipotești, scria pe 1 august 1991, în Cartea de impresii a Casei memoriale: “Gândiți-vă la acei ultimi șase ani ai lui, gândiți-vă cu durere și cu respect. Au fost ani de-a lungul cărora Eminescu n-a mai fost Eminescu și în care Eminescu știa bine, cu o suferință sfâșietoare, că nu mai este Eminescu. Dar în care nu știa, umilit de neputință, ce va rămâne din el, că locul lui se va afla, pe veci, printre poezii cei mai puri și mai înalți ai lumii. Anii aceia au fost, după aspra lege a firii, răscumpărarea unei prea mari căderi, a unei prea îmbelșugate și străbătătoare inspirații, a unor prea mari, zădărnice și zadarnice iubiri, dintre care nu cea mai mică a fost pentru neamul lui. A trăit atunci ca un om îngropat în nimicnicie, fără să știe că va învia spălat de tot răul lumii și că, în eternitatea istoriei, toți ai lui, noi cu înaintașii și urmașii noștri, îl vor iubi ca pe nimeni altcineva.”

Junimea Moldovei de Nord, o săgeată în timp(3) ***(Structură, colaboratori, program, particularități, mentor)***

dr. Lucia Olaru Nenati

Concluzia este că istoricul nu are “retorismul romantic și verva lui Hașdeu, ci spiritul cumpănit al marilor istorici ai Apusului.” Astfel, autorul pledează pentru recunoașterea contribuției istoricului vis-à-vis de un lucru deosebit de important, real și eficient în acea epocă și esențial în lucrarea de față: “**pregătirea sufletului generațiilor**

cari au luptat pentru un ideal udat cu atâtea lacrimi de sânge”. Acest ideal al lui Xenopol ca și al atâtor alte mari personalități ale națiunii a fost: “o singură țară, un singur popor român”. Într-o revistă axată cu toate energiile ei pozitive pe consolidarea culturală a unirii teritoriale, această pledoarie pentru recunoașterea meritelor

unui militant pentru unire, făcută atât de vibrant și convingător, este emblematică. În această direcție publicistul subliniază meritele lui Xenopol de-a fi făcut popularizarea țării și idealului național, căci “în întreg Apusul el ne-a făcut cunoscuți”, ținând pentru asta strălucite lecții de istoria românilor și de filozofia istoriei în Paris, știind să stârneasce admirația auditoriului dar și prețuirea lumii intelectuale. Aceste informații și considerații despre rolul cultural al lui Xenopol sunt dublate de un portret conturat cu sensibilitate al omului pe care N.N. Răutu l-a cunoscut și îndrăgit mult ca student la Iași, un portret care are și el valoarea sa memorialistică: “Îl văd și acum, (...) în Iași, urcând dealul spre Universitate. Un om mic de statură, slăbuț, șchiopăta puțin caracteristic. De treceai pe lângă dânsul și-i salutai gloria de care, probabil, nu-și da seama, îi plăcea să i te uiți în ochi: de aceea poate răspunsul era... un clipit al lor. Îl văd în sala de curs...Auditori puțini... Moșneguțul clipea din ochi buni ca ai nimăruia, răsfoia manuscrisele ediției noi a *Istoriei* sale, un cuvânt ironic zbura introductiv și apoi, bun, senin, impersonal ca totdeauna, cetea, vorbea și discuta încă ager și scăpărător.(...) O lumină era pe fața lui transfigurată când vorbea de unele scăderi ale prezentului: ele nu pot omorâ viitorul glorios al neamului, pe care o viață l-a apărât în drepturile sale. Atunci apăsarea și apostolul.”

N.N.Răutu semnează sub titlul *Morminte proaspete* și o evocare a lui C. Dobrogeanu- Gherea (I,23-24), desenându-i succint traiectoria existențială de pribeag din “umbra închisorilor rusești”, prin Apusul Europei și apoi stabilit pe pământul românesc, unde aducea “o personalitate, oarecum reprezentativă, un suflet larg pe care altoise o cultură, nesistematică poate, dar cu atât mai neobișnuită la noi, greu câștigată într-un mediu neprielnic”, pe care autorul îl denumește a fi “o conștiință formată prin durere.” Acest tânăr socialist (“ce fantome înspăimântătoare nu răsar înainte-ne la auzul acestui cuvânt!” exclamă premonitoriu Răutu) era un ponderat, care dedicându-se criticii literare, înțelege acest

deziderat mai înainte de orice, ca o “luptă pentru cât mai multă cultură în masele stăpânite de ignoranță”. El aduce o nouă orientare pe terenul stăpânit de estetica maioreșciană: teoria mediului”, fiind “un determinist” care “discută cu Taine, argumentează cu literatura rusă”, așa încât “în liniștea noastră culturală, dominată de spiritul *Convorbirilor*, a pornit să sufle ca o vijelie curentul de gânduri dela *Contemporanul*” – afirmă plastic publicistul botoșănean -, ceea ce a provocat “un spor de activitate sufletească” și pentru adepți și pentru potrivnici, numeroși și unii și alții. Și în acest caz, ca și în acela al lui Vlahuță, N.N. Răutu aruncă un arc peste timp, prefigurând cu mult înaintea epocii care avea să-l consolideze, spre a-l discredita astfel pe Gherea, un pronostic de destin în istoria literară: ”De acest fapt cultural este pentru totdeauna legat numele lui Gherea. Și de n-ar fi să rămână în istoria culturii noastre din activitatea critică a lui decât faptul de-a fi fost protagonistul unei intense mișcări sufletești, el tot ar fi pentru noi o impozantă figură. Căci nu din orice activitate de critic literar poate rămâne atâta, când rămâne ceva.”

Încercând să-i delimiteze contribuția, Răutu constată că “încercarea lui de-a face o disciplină științifică din critica literară s-a oprit desigur la o nobilă năzuință”, dat fiind stadiul de evoluție al științelor conexe care nu permitea criticii literare “a pretinde să aibă caracterul unei științe”. Și - continuă autorul, aruncând încă o săgeată iute spre viitor - ”cine știe de va putea vreodată?” Relevând că Gherea a aplicat pentru prima dată concepția materialistă asupra studiului literaturii și exprimându-și rezerva asupra șanselor acestui demers care reclamă obiectivitate științifică rece – loc unde îndreaptă un fin ascuțit polemic către Sanielevici - Răutu infirmă caracterul științific al demersului lui Gherea, la care ”un fond personal iese mereu la iveală, în orice apreciere a fenomenului literar, în total sau în parte” și “temperamentul său e al unui propagandist, al unui luptător, adeseori al unui liric.” Pentru edificare, autorul trimite la studiul lui Gherea despre Șevcenko

(valabil și azi, n.n.), despre care afirmă că ”e într-adevăr o pagină frumoasă care va trăi tocmai prin fondul de simțire, de lirism al autorului ei.” Continuând medalionul Gherea, Răutu arată că acesta a fost ”singurul socialist român în adevăr ortodox, dacă ortodoxie socialistă înseamnă marxism”, subliniind însă că doar timpul va aduce comparația temeinică a ”lucrării” lui Gherea cu opera lui Marx și, în general, așezarea lui Gherea la locul său firesc și că atunci se va vedea că ”nu omul de știință impersonală a trăit în Gherea, ci apostolul doctrinar de o înaltă sinceritate a unei religii. O religie cu alt Dumnezeu decât cel al bisericii și sufletului nostru atavic, fără duioșia binefăcătoare și necesară pe care o revărsă în sufletele noastre nevolnice, contemplarea unui ideal de dincolo de ceruri. O religie parcă fără mângâieri, cu tot optimismul viziunii sociale viitoare.”

La fel ca și cazul lui Xenopol, după ce trasează liniile majore ale personalității lui Gherea, fără a-l trata encomiastic în virtutea dictonului *de mortuis nihil nisi bene*, N.N.Răutu, încheie medalionul cu un portret – efigie, ce ni se pare a fi o pagină literară în sine care îl transformă pe Gherea într-un adevărat personaj literar dramatic proiectat pe fundalul timpului. ”Bolnav și îmbătrânit, a trăit să vadă unde poate duce exagerarea concluziilor credinții pe care o viață a apărut-o și a răspândit-o. Și cu povara anilor pe umeri, cu durerile fizice și morale ale zilelor din urmă, personalitatea sa puternică s-a ridicat împotriva uzurpatorilor unei credințe ce i-a luminat o viață întreagă. O vedea neînțeleasă de cei care lucrau în numele ei, diformată, terfelită... Și a protestat împotriva acestei apostazii, cu demnitatea îndurerată a bătrânului care nu-și recunoaște epigonii. Puțini l-au înțeles, mai puțini l-au urmat. A rămas un solitar care așteaptă să-l învăluie tăcerea neguroasă a veșniciei. Acum a plecat. Un bărbat cu o credință nestrămutată, fie ea și o generoasă utopie, în niște timpuri de elegant scepticism, o viață de luptă și gândire, înnobilită de suferință... Înaintea ideii, desprinsă de firul de colb, a unei asemenea vieți se înclină cu smerenie și dușmanii și

prietenii de gânduri ai omului care a întrupat-o”.

Ar fi de menționat aici, referitor la contribuția pe care timpul i-o va recunoaște lui Gherea, privind azi prin perspectiva istorică - dincolo de întreg cortegiul de reacții cunoscute pe care atâția comentatori le-au manifestat de-a lungul timpului împotriva lui Gherea - și considerațiile venite din partea cunoscătorilor orientărilor moderne occidentale în științele literaturii, în special a sociologiei literaturii, locul ce i se atribuie totuși lui Gherea în prefigurarea acestor discipline. Astfel, în prefața cărții lui Robert Escarpit *De la sociologia literaturii la teoria comunicării*⁷ Constantin Crișan se referă, în acest sens, la Constantin Dobrogeanu Gherea, ”criticul român care – prin multe dintre cercetările sale literare de critică științifică - precede o pleiadă întreagă de filosofi europeni postmarxiști ai artei și literaturii”, invocându-l apoi pe Al.Dima care ”afirmă (...) lărgirea ariei spirituale europene” în acest fel, căci ”spre sfârșitul secolului trecut, într-o metodă de viziune generală a fenomenului literar prin Paul Lafargue și prin Franz Mehring,(...) ei au fost precedați, în multe din ideile lor, de C.Dobrogeanu Gherea”⁸.

Un alt text de **comentariu literar** al unui clasic este cel semnat de **Artur Gorovei** (I,11-12) în care cunoscutul autor se referă la scrierea lui M. Kogălniceanu *Iluzii pierdute*, motivându-și demersul prin aceea că ”despre literatura lui Kogălniceanu s-a vorbit prea puțin; activitatea lui politică a preocupat pe cercetătorii vieții acestui mare om.” Acest text, subintitulat și *Un întâiu amor* se referă, ca atare, la afecțiunea precoce a istoricului pentru o ”copiliță frumușică ca un înger”, Niceta, pe care o descrie cu lux de amănunte hiperbolizante, de natură a-l înlemni pe tânărul elev îndrăgostit. Dar marea sa dragoste se sfârșește ridicol printr-un dezgust provocat de un dar pe care i-l trimite fata, printr-o servitoare urâtă și dizgrațioasă: o inimă de acadea străpunsă de două bolduri. Asocierea idealului său feminin cu o asemenea creatură îi produce instantaneu vindecarea de dragoste. Gorovei atrage atenția că această

povestire, nu prea importantă din punct de vedere literar, are însă valoare din punct de vedere documentar deoarece aduce informații biografice despre viața lui Kogălniceanu, despre studenția lui, despre Iașul tinereții sale, cu observații, nu lipsite de ironie, despre aroganța înaltei societăți de acolo (“damele, mai ales cele care au fost până la Viena sau și măcar până la Lemberg, se socotesc cele dintâi dame din lume”), despre formarea sa ideologică și culturală, despre lecturile lui ș.a. În încheiere se prelevează un citat din amintita lucrare a lui Kogălniceanu pe care semnatarul îl socotește, pe bună dreptate, revelator la modul atemporal: “Vrei să știi acum cât trage un patriot moldovenesc? Cât n-a fi în slujbă te va asurzi cu numele de patrie, cu jărtfe pentru patrie, cu îmbunătățiri pentru patrie. Acu pune-l în slujbă, sau, cum zice Dumnealui, în chiverniseală, și mult după trei luni te vei încredința că singura jărtfă și singura îmbunătățire ce au făcut patriei, au fost să jertfească o pungă deșartă pentru o pungă plină și să-și îmbunătățească echipajul, butca și caii.”

Acestei apetențe și preocupări pentru comentariul cultural și literar îi corespund și alte texte publicate în *Junimea...* botoșăneană, unele dintre ele înclinând curajos către **critica literară**, creionând aprecieri despre scrieri literare, unele chiar pertinente și dovedind intuiție axiologică. Astfel, în nr. 3 al revistei se publică un articol intitulat *Cum caută să ne cunoască nemții* în care se face, practic, critica unei traduceri, semnată de un Albert Espay, a unei cărți de cântece populare românești (*Răsunetul Dâmboviței*) apărută la Leipzig și realizată la îndemnul unui prieten comun, Gh. Eminescu (poate, nepotul poetului, ulterior colonel și autor de cărți istorice?). Se observă ironic că selecția a operat potrivit unui criteriu insolit: “a ales întâi bucățile ce se puteau traduce și dintre acestea acele poezii cântate de lăutari a căror sentimentalitate se potrivea cu cea a burghezimii germane, cele melancolice ori tragice ca baladele germane” și că lipsesc deliberat cântecele tonice, optimiste și deci “criteriul principal al alegerii este

reprobabil, căci aceste cântece sunt reprezentative numai pentru sufletul celei mai mici părți și mai lipsite de valoare a poporului românesc – sufletul mahalalei”. Lucrul e de criticat căci asta “înseamnă a ponegri un neam relevând dintre manifestările lui pe cele mai superficiale”, ceea ce e de mirare căci în literatura noastră populară “greul e să lași la o parte atâtea frumuseți”. Se pune această apetență pe seama celui ce le-a ales care e criticat și pentru eludarea semnăturilor textelor de autor, ceea ce produce deliberat confuzie și este considerat “nevrednic de un apusean și înjositor pentru un om cult, pentru care proprietatea literară trebuie să fie cu atât mai respectabilă decât orice altă proprietate”. Trecându-se totuși peste aceste scăderi, se consideră că încercarea de-a reda în limba germană literatura română este în sine folositoare și se relevă obiectiv și virtuțile textului discutat.

Multe asemenea comentarii se fac la rubrica *Recenzii*, precum aceea, semnată de **M.I. Bantuș** în nr. 4 al revistei, care se referă la volumul *Ruguri* al poetului Ion Sân-Giorgiu, “de adevărată poezie care ar face cinste oricărei antologii” al unui poet “înzestrat cu o sensibilitate puternică pentru durere”. Deși apreciat astfel și publicat în calitate de colaborator, poetul este amendat pentru relevarea “numai a înfățișării oarecum exterioare a războiului” (dangătul “răsbubuitor” al tunului, sângele ce năclăiește țărâna etc.) prin care urmărește “să ne facă să asistăm la război cu mijloace cam prea ușoare.” De asemeni, i se reproșează unele imperfecțiuni ale formei ca “hiaturi”, “imagini incongruente”, “cacofonii”, greșeli de tipar ș.a., chiar și unele ecouri din Minulescu și Eminescu, toate fiind doar sfaturi date constructiv unui “poet adevărat” care va “merita de la public admirația dezinteresată pentru poezia adevărată și arta serioasă ce i-o va oferi”.

Emil Diaconescu publică la rubrica *Recenzii* (I,13) o succintă notă despre o carte a “poetului Bucovinei”, G. Rotică, *Cele două Români*, cuprinzând articole cu “admirabile pagini care proslăvesc pământul sfânt al Țării, vitejia soldatului român și dragostea

lui pentru acest pământ, pe care-l apără cu prețul vieții sale”. Alegerea și comentarea acestei cărți se înscrie în programul revistei, de consolidare prin scris a Marii Uniri de la 1918, ca atare, tonul este adecvat acestui deziderat: ”În multe articole (...) sunt atâtea adevăruri care trebuie să ne deschidă bine ochii în România Mare. Dar mai presus de

toate este credința, netrămutată a dlui Rotică în biruința finală a dreptății care trebuie să aducă înlăptuirea visului nostru de unitate națională. Și această credință care s-a îndeplinit și-o exprimă cu atâta convingere în scrisul său viguros. Cartea dlui Rotică merită o cât mai largă răspândire.”

NOTE

⁶ **Robert Escarpit**, *De la sociologia literaturii la teoria cunoașterii*, Studii și eseuri, Traducere de Sanda Chiose Crișan, Antologie, studiu introductiv, note, revizia textelor, tabel cronologic și glosar terminologic de Constantin Crișan, Editura științifică și enciclopedică, București, 1980, pag. XVII.

⁷ **Al.Dima**, *Gherea în cadrul criticii europene*, în *Conceptul de literatură universală și contemporană, Studii teoretice și aplicative*, Editura Academiei R.S.R., 1967, pag. 175.

⁸ **C. Iordăchescu**, *Bon de talpă, Satiră de moravuri din România mică; în 2 acte*, Botoșani, Tip. Reînvierea, 1919

Însemnări memorialistice (10)

Ion Mihalache

La Vâșinski

Sâmbătă 2 Decembrie 1944

Despre P.N.Ț. (am vorbit în esență, aceste lucruri).

- născut din mem(orie).
- Este Partidul care a realizat adevărata unire sufletească a provinciilor;
- Este cel care a fost luptătorul pentru realizarea libertăților politice și sociale țărănești
 - Deși a stat numai 2 ½, a ținut zid;
 - Cel care a luptat și contra regimului oligarhic - și contra Regelui și conta formațiunilor de import;
 - Cel care a mers nedesmințit și fără greș în politica externă;
 - Cel care urmărește cele mai largi reforme sociale: stat țărănesc muncitoresc cu colorit (...);
 - Spargerea lui ar fi o crudă lovitură, sufletului țărănesc;
 - Ruperea lui s'a încercat și n'a reușit;
 - De schimbarea președinției C(onsiliului) de M(iniștri) nu poate fi vorba.;

- Campania împotriva lui este tot ce poate fi mai nedrept;
- Partidul N(național) Ț(ărănesc) trebuie luat în considerație așa cum e el;
- Este adânc devotat programului de colaborare cu Rusia și cu aliații;
- Nu dorește ruperea relațiilor între aliați și nu acceptă a fi instrument împotriva Rusiei;
- Singura lui rezervă este:
 - a) neînțelegerea de către Rusia (și poate ar dori, în acest caz, ca ceilalți, cu care a avut mai îndelung contact să pună cuvânt bun);
 - b) Rusia să nu încurajeze dictatura comunistă de sus în jos;
 Iar aceasta, nu depinde nici de P.N.Ț., nici de România - ci de Rusia.

2 Decembrie 1944

Scriu seara, imediat după înapoierea de la Vâșinski, care m'a primit dela ora 4 la 5²⁰ p.m.

Audiența îmi fusese indicată de Vișoianu (Min. De Externe), probabil aranjată. O cerusem cu o zi înainte.

Primire foarte amabilă - la ieșire însoțit p(ână) la ușă de el și cei doi secretari, traducători, unul de limba franceză, altul de limba română.

Am vorbit când românește, când, ca să scurtez timpul, franțuzește. Nici el nu vorbea mai bine ca mine. Fiecare frază îi era tradusă. Aproape la fiecare răspundea. Secret(arul), cel de franceză, scria conversația. Mi-a spus că dacă vreau, pot introduce pe însoțitorii mei (Pop. Mih. și Ing. Vasilescu).

Am dezvoltat aceste idei:

1. Mulțumiri p(entru) acordarea audienței.

Am socotit - văzând că primește și particulari - că dorește să aibă informații mai complete. Voesc să-i dau și eu din crezul meu țărănesc și p(entru) Part(idul) Naț(ional) Ț(ărănesc).

N'o să-i fac expozeu. Doresc să fiu chestionat.

2. Desigur, văzând ce se petrece în România, aci, are impresie rea:

Partide care se fac și se desfac;

Guverne de săpt(ămâni) sau luni care se autototpilează;

Agitații sterile în timp de muncă;

Aci este țara de suprafață, nu cea reală;

Cea reală e țara de țărani, care muncesc, luptă, speră;

Această țară nu e și n'a fost dușmana Rusiei! Ea a fost împinsă fără voia ei în război.

M'a complectat el: Știu - niciodat R(omânia) n'a fost în război cu Rusia. Pentru prima dată acum. Împinsă de G(enera)lul Ant(onescu);

Țărănimea e prin firea ei pacinică, între sufletul ei și sufl(etul) țărănimii ruse este apropiere(aprobare).

3. Această spiritualitate o reprezintă, ca exponent al ei, P.N.T. Part(idul) țărănesc a țâșnit din tranșeele războiului celuilalt, cu

un program de reforme radicale.

A fuzionat cu fracț(iunile) țărănești din Provinciile Unite.

În Ardeal, Part(idul) naț(ional), deși cu o structură mai burgheză, era exponentul țărănimii ardelen. Am fuzionat cu el câțiva ani mai târziu.

Dârză luptă de opoziție cu liberalii, cu Regele Carol, cu legionarii, cu Mareșalul Ant(onescu).

Din 25 de ani, 3 la guv(ernare), peste 20 de ani în opoziție.

Cu un program de reforme radicale structurale.

Pe linia politicii externe consecvent alături de Rusia.

- ca unul care refl(ectă) spiritualitatea poporului român;

- ca unul care știe că reformele făcute după războiul celălalt s'au făcut sub presiunea rev(oluției) ruse (am afirmat-o în parlament de multe ori). A dat dovadă cu fapte:

a. Primul guvern Vaida a căzut pentru că cel dintâi în Europa a început tratative de rec(unoaștere) a Rusiei.

b. Când a mai venit la Guv(ern) a reînceput sub Vaida și Mironescu.

c. Și în sfârșit cu Titulescu.

(M'a întrebat: era în Part(idul) Dv? Am răspuns: La început nu, pe urmă când a văzut potrivirile în pol(itica) externă s'a înscris la noi).

El: Când a căzut era cu Dv?

- Da, dar în Guv(ernul) lib(eral) a căzut; răsturnat de intrig(ile) poloneze și sârbești de atunci și de la regele Carol prin Tătărăscu. P.N.Ț. a dus lupte cu R(egele) Carol. Iar când au venit legionarii, ținta atacurilor el a fost (...) ucis - eu ascuns 2 luni (avea aerul că e la curent).

Despre Maniu, însuș mareș(alul) Antonescu în două audiențe mi-a spus că Hitler a întrebat dacă mai e în viață, căci în Germania n'ar fi trăit 2 zile.

Inamicul deci ne-a confirmat poziția noastră alături de Rusia și aliați.

4. Part(idul) N(ațional) Ț(ărănesc)

voește și o cooperare spirituală cu Rusia.

El a realizat după răzb(oiul) celălalt unirea sufletească a țărănimii de pretutindeni.

El cristalizează azi speranțele acestei țărănimii.

Apropierea sufletească între poporul meu și cel românesc, osmoza spirituală se poate face mai sigur prin forțele politice românești, care adună simpatia și încrederea pop(orului) român, decât prin partide improvizate care întrebunțează metode ce repugnă poporului.

Sfărâmarea partidului, care nu se va obține, cum nu s'a obținut nici sub R(egele) C(arol) și legionari, care au întrebunțat aceleași metode ce le întrebunțează și partidele adverse de azi - nu ar folosi decât să mărească haosul.

5. Avem impresia că Part(idul) Naț(ional) Țărănesc nu inspiră încredere (acest punct a fost mereu întrerupt. Reiau ideea mea întregă și apoi răspunsul lui întreg la acest punct)

Credem că s' au dus intrigi împotriva lui.

Ne-am întrebat, cum?

Ne-am explicat că fiind șoapte de neînțelegeri între aliați(el m'a întrerupt arătând că înțelegerea lor se împlinește întocmai și deci sunt de exclus) – s'ar crede că P.N.Ț. ar putea servi cuib de intrigi.

În acest caz, s'ar înșela.

Poporul român se înspăimântă de astfel de perspective. Popoarele mici știu că pe spinarea lor se luptă cei mari.

Țăranii Români știu că ei rămân vecini cu Rusia. Deci cu Rusia trebuie să rămână prieteni.

P.N.Ț. împărtășește exact această stare de spirit. Și mai știe că vechea politică de echilibru european nu mai e posibilă. Deci nu ar putea accepta să fie instr(umentul) cuiva împotriva Rusiei.

El m'a asigurat: Că nici vorbă nu poate fi de neînțelegeri între aliați. Că programul se desfășoară întocmai cum a fost aranjat la Teheran – și cum a fost încă odată pus la

punct în Canada. Că nu poate fi vorba de țări mari și țări mici, ci de țări slabe și țări puternice, cele slabe trebuind să coopereze în propriul lor interes cu cele puternice pentru doborârea inamic(ului) comun, unele lângă Angl(ia), altele lângă Rusia, cum sunt: R(omânia), Ung(aria), B(ulgaria), Jugosl(avia).

Că aliații urmăresc două ținte principale: să doboare hitlerismul (...) să așeze o pace solidă între pop(oare) și socială.

Am spus mai departe că e reconfortant pentru noi să știm că răzb(oiul) e evitat și că vom avea o pace solidă.

Că totuș în dorința noastră sinceră de col(aborare) cu Rusia, avem impresia vagă de ostracizare a P.N.(Ț)- care a mers din ostracizare în ost(racizare), deși a avut o linie clară și consecventă, pe linia țărănimii române.

M'a întrebat pe ce se bazează aceste impresii.

Am spus:

Radio Moscova a anunțat – și apoi gaz(etele) de extr(emă) stângă au răspândit – că P.N.Ț., alături de cel liberal sabotează aplic(area) armistițiului.

Mi-a spus:

a) Nu știa acest lucru. În tot cazul, nu vine de la cei de aici, nici de la Guv(ernul) din Moscova. Ei nu pot împiedica gazetele celor atâtea(13?) partide să publice ce cred (presa e liberă) și poate radio Moscova a luat după presa de aici.

Am răspuns: în paranteză nu sunt atâtea partide câte par, că sunt aceleași care se despart prin sciziparitate [ca sub Regele) C(arol)] ca să pară multe; și că ele dau știrea ca provenind de la Radio Moscova despre care aflu cu bucurie că nu este comunicat oficial.

b) De asemenea, pe faptul confirmat și de un min(istru) comunist și comunicat și în Cons(iliul) de Miniștri că, întrebat de ce n'au dezarmat gărzile lor cum s'au obligat, au spus că ei au predat armele armatei roșii iar nu Guv(ernului) român.

Deci confirmă ei înșiși legăturile cu armata roșie peste capul Guv(ernului) român.

Mi-a răspuns:

- Este posibil ca armata rusă să fi dezarmat g(ărzile) comuniste așa cum a dezarmat și pe cele Iuliu M(aniu), socotind că așa e mai bine din p(unctul) de vedere al ordinii militare. Și a adăugat:

Aici trebuie să vorbim sincer: Guv(ernul rus) și noi am avut impresia că Guv(ernul) român, în care maj(oritatea) o formează miniștri țărăniști și liberali, nu fac tot ce trebuie p(entru) aplicarea armistițiului.

Eu: Dacă nu aş vorbi sincer, aş considera că i-am furat zadarnic din (...) și așa mi-e felul meu. Deci, impresia noastră este că se face tot ce e posibil ca să se aplice. Primul M(inistru) în o declarație ieri(Gh. Sănătescu) ca și Vișoianu și Savel R(...) cu care sunt prieten nu au spus că armistițiul este depășit în multe puncte – iar în altele sunt dificultăți tehnice. Este deci nevoie de înțelegere și bunăvoință reciprocă, România fiind țară mică și săracă și cu mari nevoi.

El: Trebuie să recunoașteți că armistițiul este mult mai ușor decât putea fi.

Eu: Recunoaștem, dacă ne gândim pe punctual de vedere că Rusia e învingătoare și Rom(ânia) învinsă.

El: Rusia a fost generoasă cu R(omânia) dându-i Ardealul de două ori: odată acum o sută de ani și odată acum.

Eu: Nu contest că, date fiind raporturile de la învingător la învins, am făcut o impresie oarecum bună, îndeosebi în ce privește fixarea sumei desp(ăgubirilor) în bani.

I-am amintit că fusese vorba de o întâlnire convenită între el și Dl Maniu. Să aștepte dl Maniu a i se da ora?

El, vădit intrigat, îmi spune că în adevăr, la un ceai, Dl Maniu i-a comunicat că-i va trimite niște memorii anunțând că-i stă la dispoziție pentru a lămuri eventual oarece puncte și D-sa convenise a se întâlni. Dar Dl Maniu i-a trimis 3 memorii pe care s'a văzut nevoit să le înapoieze cu o

scrisoare, întrucât, pe de o parte cuprindeau lucruri inexacte – ca de ex(emplu) acela că Rusia ar urmări să ia Moldova? – oare Rusia are nevoie de Moldova? - iar altele care nu se pot discuta decât cu guvernul, și el n'ar putea să le discute cu fruntași ai Partidelor politice.

Dacă Dl Maniu – a zis el - voește să discute chestii generale, cum am discutat cu Dta, cu Dl Lupu și cu alții, îi stau oricând la dispoziție, dar nu ar putea discuta chestiile ridicate de dânsul.

xxx

Mi-a mai spus:

- La ei e un singur partid; înlăuntru sunt și la ei curente.

- „Curierul” a fost suspendat pentru că a scris articole menite să tulbure relațiile între noi și Rusia. O cenzură preventivă i s'a aplicat.

I-am spus: Trebuind să dea articole și informații care așteaptă cenzura, e pus în inferioritate față de alte gazete.

Mi-a spus: Ziarul *Dreptatea* apare liber.

- I-am spus că am cunoscut pe Litvinov la Geneva. Cu Ostrovski aveam relații amicale. L-am avut și oaspete la țară.

- I-am spus că metodele practicate de stânga au fost întocmai practicate de legionari, încât nici măcar nu sunt noi – sunt deja compromise.

- Pe comuniști, îi primește ca pe orcare.- „Nu se amestecă între partide”, Rusia respectând Declarațiile făcute de Molotov. Rusia”își respectă cuvântul”.

- Vorbim de raporturile între aliați, eu: avem un program radical. Mai ușor îl realizăm prin colab(orare) cu Rusia, decât cu Anglia.

La terminare, i-am spus:

România dorește sincer apropierea de Rusia. Dar stă în puterea Rusiei s'o îlesnească, aceasta fiind țara mare și învingătoare. României îi stau în cale numai atâtea căi câte îi lasă Rusia (subl. noastră – O.L.Șovan).

Mărturisiri din întuneric(15)**Gheorghe Bâgu**

Eu, a spus în continuare Pătrășcanu, sunt condamnat la 15 închisoare corecțională și acum îmi ispășesc pedeapsa pentru că am greșit. Îndur, rabd, aștept și mă întreb: dacă ne reeducăm, vom scăpa din închisoare mai repede? Cine va decide că suntem reeducați și cine va garanta asupra cinstei și sincerității noastre?

Pe noi toată țara ne condamnă și ne consideră vinovați de ororile războiului. Suntem acuzați că noi și cu Antonescu am târât țara într-un război nedrept. Dar fiecare cetățean știe că între Reich-ul nazist și poporul român a existat o legătură impusă, acceptată de frică. Dacă n-am fi acceptat-o, riscam să dispărem ca națiune, deci singura scăpare era să ne facem frate cu dracul până treceam puntea. Această fraternitate ne-a costat foarte mult, dar așa am supraviețuit.

Germania avea mare nevoie de petrolul nostru. În iunie 1940, în baza contractului încheiat în martie 1939 de Armand Călinescu, nemții luau de la noi 5.500.000 tone de țiței, ajungându-se mai târziu până la 6.500.000 tone. Churchill spunea că „Ploieștiul este rădăcina pivotantă

a Germaniei”. Nemții au făcut din Ploiești cea mai puternică fortăreață de foc din Europa pe care au apărat-o cu 88 baterii grele.

Lipsa de carburanți a grăbit, atât în 1918 cât și în 1944 înfrângerea Germaniei. Actul de la 23 august a grăbit terminarea războiului. Cunoscând toate acestea, pe cine să acuzăm? Cine a dorit războiul? Cert este că poporul român a știut întotdeauna ce vrea și a reușit să nu se integreze în armata germană.

Sunt convins că toți cei care zac în această temniță cunosc situația noastră înainte de război, din timpul războiului și după război, ca și mine. Sunt adevăruri dovedite, sunt fapte de necontestat. Nici unul n-a dorit și nici nu dorește să ne fie ocupată țara de către străini. Toți am apărat-o și ne-a costat foarte scump. Peste 500.000 de vieți jertfite împotriva nazismului. Oare n-am dat de ajuns? Cât să mai dăm și cât mai avem de plătit? ... S-ar putea ca tot ceea ce am spus să ne fie răstălmăcit și să fim din nou acuzați de naționalism, de șovinism, considerați trădători, monștri apărători ai moșierimii, legionari ...

Cine în afară de familiile noastre, își mai amintește de noi? Viața în închisoare, cu hrană sub minimul necesar de existență, cu priciurile fără așternut, cu ferestre văruițe și bătute-n cuie, cu tineta sub nas, ne obligă să facem orice pentru a scăpa din acest întuneric, pentru a redobândi libertatea. Scumpă-i libertatea! Este normal să luptăm pentru libertate, dar nu știu dacă nu este prea târziu. Răzbunările continuă și astăzi, iar greșeli s-au făcut, se fac și se vor mai face. Normal ar fi să nu mai existe condamnări politice, iar oamenii să nu mai fie pedepsiți pentru ideile lor. Uitați-vă la mine! Sunt condamnat pentru legionarism. Am avut naivitatea să cred că luptând cinstit îl vom

îndepărta pe Carol al II-lea și pe trântori, am crezut în lupta pentru un trai mai bun. Dar tot pentru un trai mai bun al celor care trudesec a luptat și a suferit și unchiul meu, Lucrețiu. Este închis lângă celula noastră și este pedepsit ca și noi. Ce-am greșit eu și ce a greșit el? Este evident că răzbunarea și dorința de putere ale unor oameni, cărora nu le pasă de nimic și de nimeni ne țin în pușcărie. În ceea ce mă privește, sunt hotărât să mă reeduc, să uit activitatea din trecut și să încerc să fiu de folos țării.

Țurcanu s-a uitat cu dispreț la el și l-a întrebat:

- Dar ce spui de antisemitismul atât de puternic propagat și folosit de legionari?

- Într-adevăr, antisemitismul stătea la baza doctrinei lui Nae Ionescu și s-a manifestat mai puternic în perioada 1934 – 1941. Totuși, Nae Ionescu avea buni prieteni evrei cu care benchetua la „Capșa”. Evreii din țara noastră s-au bucurat de toate drepturile. Însă o parte din ei, cei avuți, în special, și-au pierdut busola. Fiind conștienți că domină în plan spiritual și material, au început să ne sfideze. Noi le-am răspuns cu jigniri și insulte astfel încât prăpastia se adâncea mereu și lua proporții, culminând cu apariția cuzismului și a legionarismului. Noi suntem vinovați că nu i-am analizat mai atent pe toți fildermanii, codrenii și naziștii, și am trecut cu ușurință în extrema dreaptă, neglijând și călcând în picioare omenia.

- Dar de America, ce zici? Ați așteptat venirea americanilor și ați sperat ca salvarea să vină de la capitaliști! Spune, ce legături ați avut cu spionii americani? Ce date le-ați furnizat? Ce v-au promis și când urma salvarea? Când nădăjduiați să aduceți asasinii din nou la putere? Spune tot ce știi despre amestecul americanilor în treburile interne ale țării noastre. Ați vrut să vindeți țara și să dispărem ca națiune? Foarte frumos! După ce ați văzut că nemții sunt la pământ ați „trecut oceanul”, la americani! Halal patrioți! „Buni” români! Spune, nu este așa? Recunoaște că aveți intenția să vă organizați și să fugiți peste hotare! Spune!

- Într-adevăr, unii, în special legionarii, zice Pătrășcanu, așteptau salvarea de la capitaliști. Nădejtile lor se bazau pe

unele neînțelegeri apărute la sfârșitul războiului între oamenii de stat sovietici și cei americani. Ei sperau că va izbucni un nou război. Credeau că vor fi ajutați de americani, de acest popor mare, dar atât de îndepărtat! Americanii sunt un amestec de națiuni, sunt oameni comozi, sunt un popor fără istorie. Nu sunt capabili de sacrificiu și nici să lupte pentru alții, cu atât mai puțin pentru oameni pe care nu-i cunosc și nici de la care n-au nici un profit. Amintiți-vă că pentru a pune poporul american pe picior de război, Roosevelt a recurs la o stratagemă: a plasat jumătate din flota americană la Pearl-Harbor, convins fiind că va fi bombardată de japonezi. Știți că așa s-a întâmplat, iar acest fapt a stârnit ura și frica poporului, determinându-i să pună mâna pe arme. Așa se explică prezența sub arme în 1940 a 800.000 ostași americani, iar la sfârșitul războiului Marschall comanda o armată organizată de 9.000.000 de militari, bine instruiți și hotărâți pentru orice sacrificiu. Americanii au ajutat totuși Europa. La o lună de la declanșarea războiului împotriva URSS, America a trimis, la cererea lui Stalin, în portul Arhanghelsk, 3 milioane de perechi de bocanci, lână, cauciuc, etc. iar în perioada 1.X.1941-31.V.1945 URSS a primit de la SUA peste 15 milioane tone de mărfuri, în valoare de peste 11 miliarde de dolari, constând în alimente, îmbrăcăminte, produse farmaceutice, armament. Îndrăznesc să întreb: a contribuit America la distrugerea hitlerismului? Cine a dus greul războiului și cine l-a câștigat? Este greu de spus de ce au sperat legionarii că salvarea va veni de la americani. Oare americanii nu erau și ei sături de război? Erau dispuși, ca pentru noi, să înceapă un nou măcel? E absurd! Sincer vă mărturisesc că nu pricep, și vă rog pe dumneavoastră să mă ajutați.

- Nu înțelegi? Acum arunci cu noroi în cei pe care, până ieri, îi așteptai cu sufletul la gură, proslăvind-le ideile? Negi calitățile și superioritatea celor pe care-i așteptai. Nu înțelegi și mă rogi să te ajut!? Uiți că atât în primul război mondial cât și în cel de-al doilea, ajutorul și prezența americanilor au fost hotărâtoare pentru lichidarea militarismului german, precum și pentru distrugerea nazismului.

- Uiți că ei au construit prima bombă atomică și că tot ei dețin finanțele globului? Și-ți spun eu de ce ați așteptat ajutorul lor: pentru că sunt puternici! O să-ți arătăm cât se poate de repede că-i cunoșteai pe spioni, dușmanii patriei noastre și că aveai legături cu ei. Te facem noi să recunoști tot. Faci pe naivul, pe nevinovatul, pe victima?! O să-ți arătăm noi cât de cinstit ești!

- Vă rog să mă scuzați, dar ați făcut din această pușcărie un infern. În momentul de față moartea ar fi o izbăvire pentru mine. În legătură cu acuzația că legionarii intențioanu trecerea graniței, vă spun că nu știu nimic. Oricât de rău a fost după război, eu eram hotărât să trăiesc și să muncesc alături de părinții și frații mei, lângă mormintele moșilor și strămoșilor noștri. Atât am avut de spus.

- Ești un escroc! a urlat Țurcanu. Banditul! Ești o bestie care urmărește să ne țină pe toți în închisoare până la moarte. Atâta timp cât între noi va exista oameni de felul tău, noi, cei de aici, nu avem voie să sperăm la libertate. Aici trebuie să murim! Nenorocitul! Ești un ticălos! Și urlând, s-a repezit la el, a pus mâna pe o gamelă cu care l-a lovit, cu toată forța, în cap. Au sărit și ceilalți suceveni reeducați, care l-au bătut până l-au lăsat în nesimțire.

- Liniște! a strigat Țurcanu. Acesta n-are ce căuta în rândurile celor care doresc să termine cu trecutul și să pășească pe un drum nou. Pătrășcanu este o rușine pentru tineretul de astăzi! Este un netrebnic, un bandit!

Atunci a intervenit un tânăr, pe nume Ionescu, originar din Ploiești, student prin anul II la Academia Comercială, un băiat de statură mijlocie, bine legat și cu puțin strabism:

- Domnule Țurcanu, noi am fost condamnați de legile țării, ne-am recunoscut vina și ne executăm pedeapsa. Deocamdată nu ne interesează marxismul și nici reeducarea. Vom avea timp, în libertate, să ne documentăm, să reflectăm și să virăm spre stânga.

Descumpănit și înnebunit, Țurcanu s-a repezit la Ionescu, încercând să-l

lovească, dar acesta, s-a apărut și i-a pus mâna în gât. În celulă tensiunea devenise insuportabilă ... Imediat s-au făcut două tabere: tabăra celor veniți de la Suceava și tabăra celorlalți deținuți. Disperat, Țurcanu a bătut în ușă și l-a strigat pe gardianul Anghel:

- Bandiții vor să mă omoare!

Peste câteva momente de tăcere, de încordare și așteptare a apărut directorul Dumitrescu, îmbrăcat într-un palton elegant, proaspăt bărbierit, încruntat, și supărat a întrebat ce se petrece în celulă.

Țurcanu i-a raportat că majoritatea deținuților sunt de acord cu acțiunea de reeducare și că numai Ionescu se opune.

Directorul, privindu-l cu dușmănie pe fratele Ionescu, s-a dezbrăcat de palton, pe care l-a aruncat pe priciul unde dormea Cordun și a început să-l lovească pe cel care se opunea reeducării. L-a lovit cu toată forța în cap, în gură, peste urechi, în burtă, sângele lui Ionescu improșcându-ne pe toți. După ce Ionescu a căzut, a fost călcat în picioare. De sub picioarele directorului auzeam gemând:

- Nu sunt condamnat la moarte! Sunt condamnat numai doi ani, nu mă omorâți! N-am incitat pe nimeni, nu sunt condamnat la moarte ... După ce a obosit, directorul și-a luat paltonul și înainte de a pleca a spus amenințător:

- Vă arăt eu voi disciplină, bandiților! Criminalilor! Pentru cea mai mică dezordine vă împușc! În carceră și la „neagra” o să muriți netrebnicilor! Să nu vă mai aud gura!

Țurcanu s-a întins pe prici, oftând, iar în celulă s-a lăsat o liniște de mormânt.

Episodul acesta ne-a ajutat să înțelegem că totul era dirijat de sus și că Țurcanu executa niște ordine.

Eram speriat și sângele îmi înghețase în vene. Mi-am amintit de colegul Șoltuz, pe care îl întâlnisem în dubă. Bietul Șoltuz, cunoaștea atât de puțin din culisele reeducării!

L-am auzit pe Țurcanu zicând:

- Dumitrescule, hai să vedem ce aduci tu nou în acțiunea pe care o întreprindem. Vreau noutăți, te rog să nu bați

câmpii, ca Pătrășcanu. Să ne spui ce nu știm noi, ce nu cunosc organele de anchetă, să ne spui tot ce ai omis sau ai ascuns. Ai înțeles? Să fii sincer!

- Domnule Țurcanu, m-am gândit mult la tot ceea ce am făcut în afara legii și nu găsesc nimic. Eu am fost condamnat pentru omisiune de denunț, am fost țărănist și nu am avut activitate subversivă. Doresc din suflet să mă reeduc, să-mi însușesc noua doctrină și să devin un om folositor familiei și societății.

- Ascultă Dumitrescule, ascultă banditul! Ce, crezi că și de data aceasta poți să ne înșeli? O să păcălești pe cine ai mai păcălit, dar nici într-un caz pe noi. Și zicând aceasta s-a repezit la Dumitrescu care stătea în picioare smerit și stupefiat și a început să-l lovească cu pumnii în cap și peste gură până la năpădit sângele. Nouă ni se oprise respirația. Eu eram dezorientat și mă întrebam până unde va merge cu această nebunie. Începurăm cu angajamente bazate

pe convingeri liber consimțite, pe critică și pe autocritică, fără bătăi și fără bestialități și iată unde se ajunsese.

Este evident că se căutau pretexte pentru a fi pedepsiți.

- Să treci în colțul acela, alături de Pătrășcanu! Ai înțeles?

Bietul Dumitrescu, năuc de cap, plin de sânge, cu ochii în lacrimi, a scuipat într-o cârpă soioasă și-a luat bocceaua și a trecut lângă celălalt ostracizat.

S-a lăsat o tăcere de mormânt și spaima ne-a cuprins din nou. Țurcanu a trecut la locul lui și s-a întins pe prici. Scrâșnea din dinți și gemea amenințător. Ghebak și Sobolevschi ne sfidau vorbind în șoaptă. Îmi spuneam „Doamne, dacă mai exiști, scapă-ne din acest iad”. Și, într-adevăr, până la urmă s-a îndurat și i-a scăpat pe mulți trimițându-i pe lumea cealaltă, adică la loc de verdeață, la loc de lumină, fără durere și fără suspin.

Ceramica populară din zona Botoșanilor(4)

dr. Angela Olariu

Tipuri de cuptoare

În urma săpăturilor arheologice s-au descoperit la Trușești și Botoșani (Dealul Cărmidăriei) cuptoare de olărie aparținând secolului III e.n. (Cultura Sântana de Mureș – Cerneahov⁵⁵). La Botoșani, cuptorul propriu-zis era format din două camere suprapuse; în cea de jos se făcea focul, iar în cealaltă se ardeau vasele. Ambele erau lipite cu lut. Între camera de foc și camera de ardere se găsea un grătar perforat, fiind constituit din mai multe rânduri de lipituri susținute cu ajutorul unor vergi de lemn împletite. La cuptorul nr. 1 de la Trușești, grătarul a fost cruțat din pământ natural, peste care s-a aplicat un strat gros de lut, el fiind susținut de un stâlp central, iar grătarul cuptorului II era sprijinit de un perete median⁵⁶. (Pl.18) (Fig. 12,13).

În cazul cuptorului de la Botoșani, grătarul era susținut de un perete median⁵⁷.

Același grătar apare și aici, doar că sistemul de susținere e altul.

Pl. 18

După forma cuptoarelor și felul vetrei, cuptoarele actuale de ceramică din zona Botoșanilor se împart în două categorii⁵⁸:

1. cuptoare tronconice;
 2. cuptoare semisferoidale – ovoidale.
- Cuptoarele tronconice se împart la

rândul lor în cuptoare tronconice fără vatră organizată, în categoria cărora intră: groapa de ars vase din lut, folosită la arderea ceramicii negre (aceasta fiind întâlnită și în alte părți din sud-estul Europei⁵⁹); este vorba de o groapă săpată în pământ la dâncimea de 1,50 m, având la bază diametrul de 2,50 m,

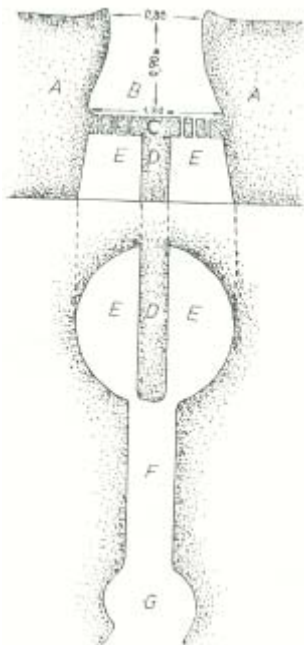

Fig. 12. Reconstituirea cuptorului nr. 1 de la Trușești punctul *La Cuha* (după Fl. B. Florescu și A. Nițu). Secțiunea perpendiculară pe direcția gurii de foc

iar la gură diametrul de circa 1 m. Are o singură gură de foc (50x40 cm), făcută din șanțul de acces. Este forma cea mai simplă de cuptor. În zona Botoșanilor îl întâlnim numai la Ștefănești. (Pl. 19, 20). (Fig. 14, 15).

Fig. 13. Reconstituirea cuptorului nr. 1 de la trușești, punctul *La Cuha* (după Fl.B.Florescu și A. Nițu). Secțiune în lungul gurii de foc

Al doilea tip de cuptor tronconic îl reprezintă cuptorul tronconic cu vatră organizată⁶⁰, întâlnit în zona Botoșanilor la Hudești, Frumușica, Rădeni. La Hudești este vorba de un cuptor de format tronconic,

construit la suprafața solului, având diametrul la bază de 1,60 m și sus de 1,10 m. Are două guri laterale, una prin care se introduc vasele (42x82 cm) și cea de-a doua „gură de foc” (60x40 cm), pe unde se introduc lemnele. Deasupra are un coș drept, înalt de 3 m. În interior se formează cu ajutorul cărămizilor 4 cărări de foc într-o parte și 3 în cealaltă. Pe părțile laterale ale cuptorului sunt așezate două „capre” (construcție de format trapezoidal, din cărămidă, care poate avea sau nu brațe). (Pl. 21, a, b).

Fig. 14. Groapa de ars vase de la Ștefănești. A- peretele din lut natural; B- interiorul; D- scânduri care sprijină peretele.

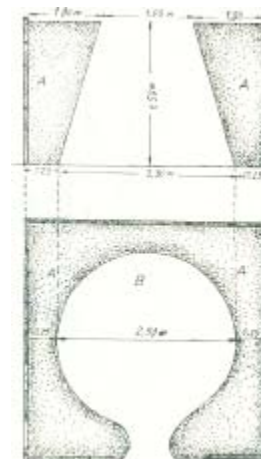

Fig. 15. Secțiune verticală și orizontală prin groapa de ars vase de la Ștefănești

Tot în categoria cuptoarelor tronconice cu vatră organizată intră și cuptorul „cu cai”. Acest cuptor este întâlnit la Rădeni-Frumușica. Este vorba de o groapă săpată în pământ, la adâncimea de 1,50 m, având la bază diametrul de 2 m, iar la gură 0,60 m, cu o vatră care servește drept suport pentru aranjarea vaselor. Aceasta este construită din cărămidă, cu doi „cai” din lut cruțat, adică lăsași din săpătură (Fig. 16).

Cele mai răspândite tipuri de cuptoare în zona cercetată sunt cuptoarele semisferoidal – ovoidale, care se împart la rândul lor în cuptoare cu coș și cuptoare fără

coș, după modul în care este dirijat fumul⁶².

În zona Botoșanilor întâlnim cuptoare cu coș la Hudești, Frumușica, Sulița și fără coș la Lișna, Rădăuț-Prut, Darabani, Fundu-Herții, Smîrdan.

Pl. 19. Groapă de ars vase de la Ștefănești

Pl. 20. Detaliu. Gura de vase a gropii, Ștefănești

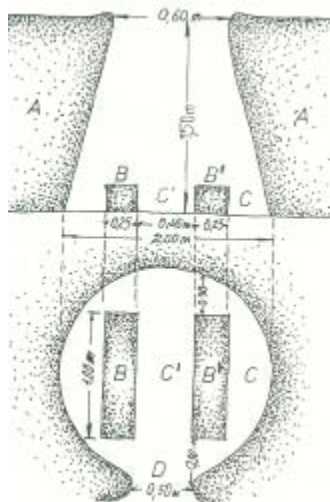

Fig. 16. Cuptorul cu doi cai de la Rădeni-Frumușica

Cuptoarele semisferoidal – ovoidale fără horn apar ca o movilă alungită, iar în

secțiune seamănă cu un ou⁶³. Cum se construiesc?

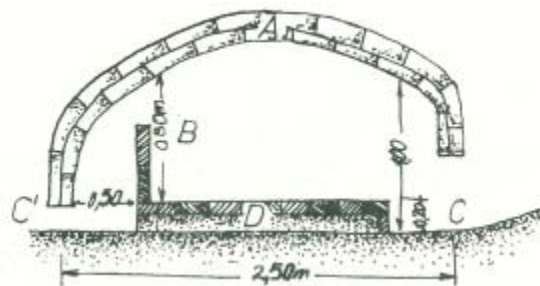

Fig. 17. Cuptorul semisferoidal de la Lișna (secțiune verticală)

Întâi se amenajează locul pe suprafața solului unde se construiește vatra din cărămidă, apoi se construiesc pereții din același material.

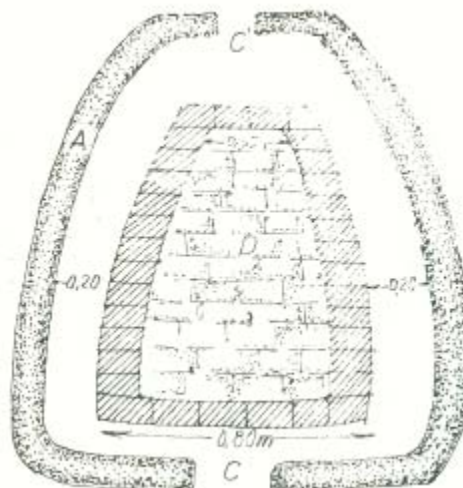

Fig. 18. Cuptorul semisferoidal-ovoidal de la Lișna (secțiune orizontală)

Uneori cuptorul este parțial îngropat în pământ (Lișna). Acestea au, după cum am arătat, forma unui ou culcat, cu două guri – gura de foc și gura de introdus vasele, plasate la ambele capete. (Fig. 17, 18). La o distanță variabilă (50-60 cm) de la gura de foc în interiorul cuptorului este așezată „capra”. Capra se construiește din cărămidă, la marginea anterioară a cuptorului. Baza caprei este lungă de o cărămidă și jumătate, iar corpul se lățește treptat până la 2 cărămizi. Capra are de obicei 2 brâe formate la rândul lor din câte 2 cărămizi adosate, acestea fiind lipite cu lut. Dimensiuni: înălțimea caprei până la bifurcarea brațelor 2 cărămizi. De la bifurcarea brațelor până la tavan este un spațiu de 0,40 m⁶⁴. (Fig. 19).

De la gura de foc, de o parte și de alta a caprei sunt amenajate, din cărămizi, două cărări de foc pe ambele părți, în lungul cuptorului. Atunci când cuptoarele au coș, acesta este plasat pe mijloc.

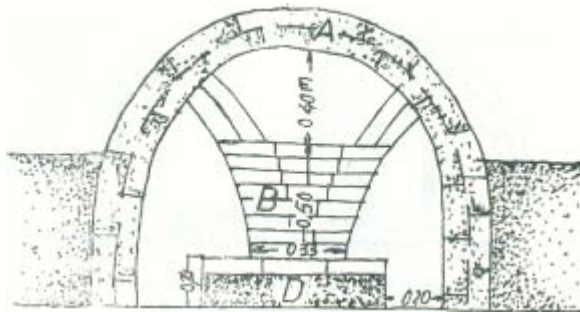

Fig. 19. Capra întâlnită la cuptorul de la Lișna

La cuptoarele din Darabani și Hudești brațele caprei lipsesc. Care este rolul caprei? Focul făcut în gura cuptorului degajă o căldură ce trebuie distribuită cât mai uniform în interiorul acestuia „fără ca flăcările să vină forțat la oale”⁶⁵.

Un tip de cuptor evoluat este întâlnit în Botoșani⁶⁶. Acesta este apropiat de cel cu capră sau grătar cu horn. Este zidit la suprafață, având două guri de foc, cu horn sau coș.

La cuptorul de la Botoșani deosebit este peretele, grătarul cu găuri și picioare, numit capră sau „stender”. Aerul cald pătrunde în interiorul cuptorului prin grătarul aflat înspre spate. Prin caracteristicile sale este un cuptor cu reverberație⁶⁷. (Fig. 20).

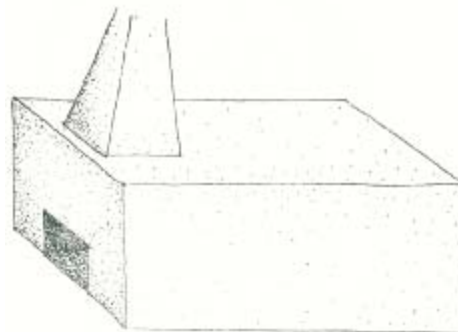

Fig. 20. Cuptor de reverberație. Botoșani

Din studiul cuptoarelor de ceramică aflate în zona Botoșanilor, putem trage concluzia că acestea păstrează în construcția lor unele elemente care se pot observa încă la cele din epoca migrațiilor, descoperite la Trușești și Dealul Căramidăriei – Botoșani, ce se încadrează în categoria celor cu vatră⁶⁸.

NOTE

⁵⁵ Ion Ioniță, *op.cit.*, pag. 198.

⁵⁶ *Ibidem*, pag. 199.

⁵⁷ *Ibidem*.

⁵⁸ *** *Arta populară românească*, București, 1969, pag. 44.

⁵⁹ Florea Bobu Florescu, *Evoluția cuptoarelor de ceramică din Moldova* în „Studii și cercetări de etnografie și artă populară”, București, 1965, pag. 160.

⁶⁰ *** *Arta populară românească*, București, 1969, pag. 544.

⁶¹ *Ibidem*.

⁶² *Ibidem*, p.545.

⁶³ Florea Bobu Florescu, *op.cit.*, pag. 73.

⁶⁴ *Ibidem*.

⁶⁵ Informator Airinei P. Gheorghe, olar din Fundu Herții, comuna Cristinești.

⁶⁶ Florea Bobu Florescu, *op.cit.*, pag. 186-187.

⁶⁷ *Ibidem*.

⁶⁸ *Ibidem*.

Botoșanii în evul mediu. Aspecte ale vieții economice(5)

dr. Daniel Botezatu

Numărul foarte mare al dughenelor din Botoșani, practic o bună parte dintre locuințe aveau printre dependințe, alături de beci, și câte una sau mai multe încăperi cu rol de dugheană, a făcut să se dezvolte o nouă categorie socio-profesională, bacalii¹²³. Probabil în timpul regimului fanariot, în negustoria băcăliei se introduce și în Moldova sistemul breslelor din Țara Românească, având un rol mai degrabă administrativ decât economic¹²⁴.

Dezvoltarea acestui tip de comerț la Botoșani este ilustrată și de faptul că aici a fost atestată a doua breaslă a bacalilor din Moldova, prima fiind cea de la Iași, menționată într-un hrisov din 12 ianuarie 1778, de la Constantin Moruzi voievod, în care se făcea referire la un hrisov și mai vechi, de la răposatul domn, Grigore al III-lea Alexandru Ghica voievod¹²⁵.

Hrisovul dat de Constantin Moruzi voievod breslei bacalilor din Botoșani, la 21 februarie 1778, conține mai multe informații interesante. Chiar de la început se precizează faptul că „rufetul bacalilor care sunt aici, în orașul Domniei mele în Botoșani, au avut obicei și așezământu ce se coprinde mai jos, încă de mai nainte din vechime” lui Constantin Moruzi fiindu-i arătate „hrisoavele altor Domni”¹²⁶. Se menționează, de asemenea, obiceiul bacalilor de a-și alege „un bacalbașe mai mare peste dânși, adică staroste, pentru purtarea de grijă și chivernisirea rufetului lor”, obicei pe care domnul îl întărește, poruncind totodată să se aleagă un staroste al breslei. Starostelui astfel ales, un oarecare Ioniță Lalu, domnul îi dă acest hrisov „ca să aibă a fi staroste și purtător de grije preste toți bacalii de acolo, și el împreună cu 6 bacali Epitropi ai breslei

aceștia, mai bătrâni și mai de cinste ai lor ce vor fi, să păzească orânduile ce au între ei, adică:

1. Toți câți au dughene de bacalii acolo, în orașul Domniei mele Botoșeni și lucrează și rachierie, ori pământean ori strein, din orice parte ar fi venit, să aibă a asculta de staroste și de acei Epitropi la cele ce le vor povățui pentru a cinstei în ale neșătorii.

2. Pentru băeți de dughene, care câți va avea, i va face cunoscut starostii cu numele lor și cu locul de unde i-au adus, ca să fie trecuți în catastif.

3. Să nu fie volnic boeru mare sau ori ce alt diregător a se amesteca în ale breslii lor, fie certuri, fie necinsturi, ci numai starostea cu Epitropii să-i judece și să-i pedepsească după vina faptii lor și dupe dreptate și obiceiul orânduilei lor, certându-i și dojenindu-i, cine ce va face.

4. Până nu-și vor deschide dughenele cei mai de frunte bacali, să nu aibă voie a deschide ceilalți din bacali.

5. Pentru cutia de milostenii ce au avut obicei a ținea breasla aceasta, să ia de la toți cei mai de frunte, în fiecare Duminică, câte bani doi, ear la cei de mijloc câte bani unu, din acești bani să se ajute la lipsuri bătrânii și văduvele breslii, cum se va găsi cu cale de Epitropi și Staroste”¹²⁷.

Bacalii botoșăneni, aidoma celor din alte târguri moldovenești, comercializau produse din cele mai diverse, alimentare și nealimentare: vin, rachiu și „vutcă”¹²⁸, bogasii¹²⁹, „marfă turcească de Liptca”¹³⁰. La 1820, existau la Botoșani un „cofetariu”, în persoana ungurului Petre Naghi¹³¹, un „tiutiungiu”¹³² (armeanul Ivan Gogasievici); tot aici, într-o ilustrativă

întrepătrundere de obiceiuri orientale și occidentale, Gheorghe Sprânceană avea într-o dugheană a sa „cafiné și biliart”, la fel ca și armenii Neculai și Ștefan Focșăneanu¹³³. Existau și cel puțin doi berari: „Ignat Sulți, neamț născut la Liov” care „șade în berăria lui Ene berariul”, în mahalaua Sf. Gheorghe¹³⁴.

O învoială încheiată la 26 octombrie 1838, între hatmanul Toader Balș, proprietarul moșiei Darabani și locuitorii așezați în târgul de pe aceeași moșie, arată că, la unele produse, prețurile erau mai mari decât prețurile care se doreau la Darabani: „pentru căsăpii, mungerii și pitării datori sunt târgoveții a da din an în an siguri mușterii, care să ia asupra lor îndestularea norodului despre aceasta, cu prețul cel mai folositor pentru obște și care neapărat să fie mai jos decât a târgului Botoșani, cu două parale oca de carne și cu două parale la oca de pâine, iar la a lumânărilor prețul va fi același ca la Botoșani”¹³⁵.

Documentele vremii păstrează câteva nume de staroști ai breslei bacalilor botoșăneni. Prin cartea din 3 noiembrie 1814, Alexandru Callimachi îl numea pe Marin Odagiu din Botoșani „staroste bacal - bașe, peste bacalii de acolo, ca să aibă a purta de grije și a cârmui el cu cei 3 Epitropi aleși ai breslei lor pe bacalii, să fie cu priveghere, cu luare aminte și cu răspundere a pururea de paza orânduvelilor ce au ei, ear el și cu Epitropi va urma după obiceiul vechi”¹³⁶. Noului bacal - bașă i se porunceă să vegheze ca vânzarea lucrurilor să se facă potrivit mărturiilor date, întărite și de către domn, în caz contrar având de suferit atât bacalul ce s-ar face vinovat de încălcarea poruncii și care va fi pedepsit „cu darea prin târg”, cât și starostele breslei, care „va fi depărtat din a lui însărcinare”. În schimb, bacal-bașa primea „dritul de a ținea băcălia lui apărută de fumărit, de goștinărit și de oricâte dări vor fi eșite de la Visteria Domniei mele peste an peste târgoveți de acolo”. Tot starostelui breslei i se dădeau „doi lude streini, cunosători de carte, care fie că-i va ține în dugheana lui, fie că nu, îi va întrebuița la ajutorul slujbii sale, la orice porunci i se va da de la Domnia mea sau de la stăpânire în pricina breslii sale”¹³⁷. În

martie 1825, ca o expresie a importanței și prestigiului acestei bresle în viața economică, socială și politică a Botoșanilor, Tudurachi bacal-bașa, starostele bacalilor, este ales membru al noii epitropii a târgului, ca „ostenitor la trebuințele târgului”¹³⁸. Existau însă și situații mai puțin faste pentru membrii acestei bresle, care fie că își vedeau comerțul ruinat¹³⁹ fie că erau urmăriți de

mânia domnească pentru necinste¹⁴⁰.

Dinamica evoluției activității comerciale din târgul Botoșanilor este evidențiată și de toponimele noi care își fac apariția începând cu secolul al XVIII-lea, cel puțin unele dintre ele evocând realități mai vechi. Alături de Târgul Vechi și Târgul Nou, denumirile însele fiind extrem de sugestive în a descrie, foarte succint, o nouă etapă în evoluția urbană a Botoșanilor¹⁴¹, documentele botoșănene – și nu numai – pomenesc Târgul Făinii¹⁴², Târgul Vitelor¹⁴³, Târgul Cailor¹⁴⁴, Târgul Boilor¹⁴⁵, „Ulița Liptcănii”¹⁴⁶, „Ulița Dughenelor”¹⁴⁷, „Ulița Căsăpiei”¹⁴⁸, „Ulița Bacalilor”¹⁴⁹, „Ulița Cailor”¹⁵⁰ etc.

Tabloul vieții economice botoșănene nu ar fi complet fără integrarea în el a meșteșugarilor, ocupație la fel de veche precum omenirea însăși. Fără îndoială că la începuturile sale ca târg și o bună perioadă după aceea, meșteșugurile practicate la Botoșani reprezentau o continuare a celor rurale. Chiar dacă nu avem evidențe documentare clare, putem presupune, bazându-ne și pe o serie de descoperiri arheologice, că din cele mai vechi timpuri ale existenței sale, la Botoșani s-au dezvoltat meșteșugul prelucrării metalelor, confecționându-se în mici ateliere-locuință unelte și arme¹⁵¹, al prelucrării lemnului și pietrei¹⁵², pieilor¹⁵³, țesutul și prelucrarea țesăturilor¹⁵⁴, o gamă variată de meșteșuguri alimentare¹⁵⁵, într-o măsură mai mică, poate, meșteșuguri de artă¹⁵⁶, pentru ca pe măsura trecerii timpului să asistăm la o accentuată diversificare în interiorul aceluiași meșteșug, dar și la apariția unor meșteșuguri noi. Alături de cele menționate până aici, putem aminti și meșteșugul olăritului, străveche ocupație a locuitorilor acestor meleaguri, care la un moment dat devine din simplă producție casnică una generatoare de

venituri. De asemenea, chiar dacă nu este vorba direct de Botoșani, menționăm totuși meșteșugul potăsariei, practicat în slobozia Dracșanilor de lângă târg și amintit în însemnările de călătorie din 1652 ale englezului Robert Bargrave¹⁵⁷.

În secolul al XVIII-lea, când mărturiile documentare sunt mult mai numeroase, sporul demografic este însoțit de o diversificare și specializare ușor accentuate ale meșteșugurilor, implicit de o creștere a numărului meșteșugarilor. Dacă la început ei se vor fi grupat în bresle mai mari, cuprinzătoare de lucrători cu meșteșuguri diferite¹⁵⁸, pe măsura dezvoltării acestui gen de ocupații lucrative diferențierea și specializarea se fac simțite prin constituirea unor bresle cu o alcătuire mult mai omogenă, ilustrând preocupări și interese comune.

O asemenea breaslă botoșăneană este cea a blănarilor, despre care cunoaștem o serie întregă de amănunte grație informațiilor publicate de Nicolae Iorga¹⁵⁹. „Catastihul” breslei este prefăcut de privilegiul de întemeiere dat de mitropolitul Gavril Callimachi, la 13 mai 1768¹⁶⁰. Prin acest privilegiu, la cererea blănarilor, domnul le-a „așăzatu osebită breaslă”; rânduindu-le praznicul pe care ei înșiși l-au ales a-l prăznui, anume cel al „Sf[ântului] slăvitului și râvnitorului Proroc Ilie Thezviteanul, la luna lui Iulie, în 20 de

zile”¹⁶¹. Așezământul breslei, prin ale sale „bune așăzări și obiceiuri ce s-au tocmit” oferă informații referitoare la practici și reguli ce statorniceau ansamblul relațiilor sociale dintre membrii breslei, dintre aceștia și cei din afara organizației, dar și relațiile de producție și desfacere a mărfurilor: repetarea din an în an a praznicului rânduit, când toți breslașii erau „datori a merge la casa starostelui”, în caz contrar fiind globiți, instituirea unei cutii deosebite, în care să se strângă bani „din milostenia breslei și alte gloabe” folosiți la trebuința bisericii cu hramul Sf. Ilie, adică pentru făclii, tămâie, untdelemn și alte „trebuințe și podoabe bisericesti”, cinstirea și ascultarea starostelui, în caz contrar breslașul urmând a fi globit cu 6 zloți, „după obiceiul vechi”, pedepsirea cu o gloabă de 12 zloți, a meșterului care „va smomi ucenicul altui meșter”, respectiv cu 100 de toiege a ucenicului care acceptase să treacă la un nou meșter, bărbânța de 5 zloți pentru ucenicul ce va dori să „iasă osebitu calfă cu dugheana lui, prin știrea starostelui și breslii” (feciorul de meșter ce învâța meșteșugul tatălui său urma să dea jumătate de bărbânță), bărbânța dată de blănarii străini care vor dori să intre în breaslă, interdicția stabilită pentru străinii de breaslă în „a scoate pielceale ce sânt meșteșugul aceștii bresle”, în caz contrar ei trebuind să dea breslei toate pielcelele și o gloabă de 24 de zloți în plus¹⁶².

NOTE

¹²³ *Ibidem*, p. 293, nr. 198.

¹²⁴ Despre termen și înțelesurile sale vezi precizări în *Instituții feudale din Țările Române. Dicționar*, p. 34.

¹²⁵ Cf. Eugen Pavlescu, *Economia breslelor în Moldova*, Fundația Regele Carol I, București, 1939, p. 152.

¹²⁶ Dumitru Z. Furnică, *Din istoria comerțului la români*, București, 1908, p. 57-58, nr. XXXII. Abia după această dată, la 11 ianuarie 1796, Alexandru Callimachi voievod va da un hrisov și pentru breasla bacalilor din Suceava (*ibidem* p. 175-176, nr. CII).

¹²⁷ *Ibidem*, p. 62, nr. XXXV. De altminteri, încă în 1742 era menționată, la Botoșani, „Ulița băcăliilor” (cf. Artur Gorovei, *op. cit.*, p. 60). Peste aproape o sută de ani, într-un act semnat de către rabinul Gherșin, din Botoșani, este amintită „Ulița dughenilor”, din acest oraș (ASI, Documente, CDXCXVIII/42). Într-o *Însămnare de câți fânaragii sânt alcătuiți și de câte fânare sânt așezate pe ulițele din orașul Botoșani*, din 22 octombrie 1833, este pomenită „Ulița lipscanilor”, dincolo de care se aflau „dughenile blănăriei” (cf. Artur Gorovei, *op. cit.*, p. 263).

¹²⁸ Dumitru Z. Furnică, *op. cit.*, p. 62-63.

¹²⁹ Artur Gorovei, *op. cit.*, p. 86.

¹³⁰ *Ibidem*, p. 82, 86.

¹³¹ *Ibidem*, p. 84.

¹³² *Ibidem*, p. 85.

¹³³ *Ibidem*, p. 83-84.

¹³⁴ *Ibidem*, p. 83.

¹³⁵ *Ibidem*, p. 87.

¹³⁶ *Documente privitoare la istoria economică a României*, II, p. 232, nr. 145.

¹³⁷ Dumitru Z. Furnică, *op. cit.*, p. 285-286, nr. CLXXXVI. Se observă că spre deosebire de hrisovul dat breslei bacalilor în 1778, de către Constantin Moruzi voievod, unde erau specificați șase epitropi ai breslei bacalilor, actul din 1814 menționează doar trei epitropi ai acestei bresle.

¹³⁸ *Ibidem*, p. 286.

¹³⁹ N. Iorga, *St. și doc.*, vol. V, p. 268-269. La 28 septembrie 1814, Scarlat Callimachi voievod dăruia un loc din locul domnesc, în Târgul Cailor, lui Tudorache Brănișteanul, bacal din Botoșani, probabil aceeași persoană cu bacal-bașa din 1825 (ASB, Fond Documente depuse de Tribunalul Botoșani, DCCCXXIII/2). Un izvod din 26 februarie 1825 îl menționează pe „Anastasă bacal-baș” (ASB, Documente istorice, CXXV/95).

¹⁴⁰ La 6 octombrie 1822, răspunzând jalbei lui Ioan Cuzu, „bacalu din politia orașului Botoșani, arătând că este la scăpătăciune”, Ioniță Sandu Sturdza voievod îl scutește de plata goștinei, desetinei și vădrăritului, după ce fusese încredințat de locuitorii târgului Botoșani, „boeri, târgoveți și țărani”, dar și de către dregătorii ținutului, despre „bunele slujbe” ale bacalului (Dumitru Z. Furnică, *op. cit.*, p. 309-310, nr. CCIV).

¹⁴¹ Ioniță Sandu Sturdza voievod orânduia, la 11 martie 1826, un „copil din casă de Vistierie” pentru a-l aduce pe Ion Avram, „ce se află la ținutul Botoșenilor, cu neașii de băcălie”, întrucât acest negustor, pentru care chezașuise boierul ieșean, Scarlat Ursu, fiind dator altor bacali din Iași, refuza să-și achite datoriile (cf. *Ibidem*, p. 359, nr. CCXXIX). Același domn îi scria egumenului mănăstirii Galata, la 16 iunie 1826, pentru a-i cere să-l păzească pe Ion Avram, care fusese surghiunit acolo, și a nu-l elibera fără poruncă domnească. Se arată că acest „bacalu de la ținutul Botoșeni au îndrăznit a a călca Domneasca noastră poruncă [...] și au făptuit faptă de vinovăție, făcând furțișag la marfa luată de el de la alții și făcându-se fugar, nevoind a asculta chemarea ce i-am făcut Domniea mea, lăsându-și patria lui și fugind aiurea, au făcut și înșelăciune și viclene mijloace [...]”; (*ibidem*, p. 359-360, nr. CCXXX).

¹⁴² Informații și explicații documentate despre funcția de târg medieval a Botoșanilor și etapele de evoluție a centrului istoric se regăsesc la Eugenia Greceanu, *Ansamblul urban medieval*, p. 10 și 56-57. Mai recent, lucrarea amintitei cercetătoare a început a fi publicată, în serial, în revista botoșăneană „Forum cultural”, informațiile privitoare la aspectul la care ne referim fiind reproduse în nr. 4 (anul II, decembrie 2002), p. 29 și nr. 3 (anul V, septembrie 2005), p. 27-28. În 1834 este menționată Mahalaua Târgului Nou, semn al creșterii densității de locuire (ASI, Documente, CXXXVI/72); pe parcursul lucrării (Daniel Botezatu, *op. cit.*) am amintit, însă, referiri și mai vechi despre acest topic, ilustrând noile realități urbane botoșăne.

¹⁴³ La 15 iunie 1741 (*Condica lui Constantin Mavrocordat*, vol III, nr. 1404), 3 mai 1742 (*ibidem*, vol. II, nr. 514), 27 aprilie 1795 (ASI, Documente, CCCLX/158) ș.a. Vezi și Artur Gorovei, *op. cit.*, p. 336.

¹⁴⁴ În octombrie 1798, un geambaș evreu vindea armenilor Grigorie Bolfosu, Hristea și Sava Bolfosu un ratoș în Târgul Vitelor (ASB, Fond Documente depuse de Tribunalul Botoșani, DCCCXXXVII/2). Dughene și locuri în Târgul Vitelor sunt menționate și în actele din 13 august 1816 (ASBT, Documente, I/12) sau 27 august, același an (Idem, I/13).

¹⁴⁵ Mențiuni mai vechi sunt cele din 1779, 1789, 1796 (Artur Gorovei, *op. cit.*, p. 59). Un document din 4 mai 1800 menționează un loc al mănăstirii Popăuți în Târgul Cailor, lângă ratoș (ASBT, Documente, XXIII/4). Alte mențiuni documentare ale Târgului Cailor sunt cele din 28 ianuarie 1814, 24 august 1814, 4 decembrie 1823 (Idem, Documente, IX/9, VIII/4, VIII/9).

¹⁴⁶ În hrisovul din 4 mai 1776, al lui Grigore al III-lea Ghica voievod, referitor la locul pieței târgului Botoșani, ce ajunse a fi împresurat de către unii locuitori, este menționat „cerdacul vămii Târgului Boilor” (N.Iorga, *St. și doc.*, vol. V, p. 254).

¹⁴⁷ Artur Gorovei, *op. cit.*, p. 263.

¹⁴⁸ ASI, Documente, CDXCVIII/42. Vezi mai sus nota ¹²⁷.

¹⁴⁹ Amintită la 1794 (cf. Artur Gorovei, *op. cit.*, p. 60).

¹⁵⁰ *Ibidem*, p. 60. Vezi mai sus, nota ¹²⁷.

¹⁵¹ ASBT, Documente, II/67.

¹⁵² Vezi Ștefan Olteanu, Constantin Șerban, *Meșteșugurile din Țara Românească și Moldova în Evul Mediu*, Editura Academiei, București, 1969, p. 63-68. Numărul meșterilor fierari era destul de mare, din moment ce, pe la 1709, Mihai Racoviță voievod „au început a găti pe taină a-și face potcoave la cai și căruți la Botășeni”, încercând o eventuală capturare a regelui suedez Carol al XII-lea (Ion Neculce, *Opere. Letopisețul Țării Moldovei și o samă de cuvinte*, ediție critică de G. Strempele, București, 1982, p. 486).

¹⁵³ Ștefan Olteanu, Constantin Șerban, *op. cit.*, p. 68-79.

¹⁵⁴ *Ibidem*, p. 79-85. În acest sens, în regiune exista suficientă materie primă potențială, reprezentată de turmele mari de vite, care constituiau una din principalele resurse economice.

¹⁵⁵ *Ibidem*, p. 85-90.

¹⁵⁶ *Ibidem*, p. 90-93.

¹⁵⁷ *Ibidem*, p. 93-106. Vezi frumoasa lespede de mormânt, datând din 1492, descoperită recent la Popăuți, lucrată cu un deosebit simț artistic (Voica Pușcașu, *Un inedit personaj al istoriei locale – vornicul Nurod de Botoșani*, în „Forum cultural”, an I, nr. 2, septembrie, 2001, p. 8; Sorin Ulea, *Un unicat al ortodoxiei: piatra de mormânt din biserica Sf. Nicolae Popăuți*, Editura Axa, Botoșani, 2002, p. 9), dar și Gabriela Coroliuc, *Tezaurul feudal de la Stăuceni – Botoșani (sec. XV-XVI)*, în „Hierarus”, Anuar, 1979, p. 260.

¹⁵⁸ Robert Bargrave, *Povestirea unei călătorii pe uscat de la Constantinopol la Dunckirk*, în *Călători străini*, vol. V, București, 1973, p. 493-494. Pentru detalii, Daniel Botezatu, *op. cit.*, subcap.IV.2. *Sate din ocol ajunse în stăpânire boierească, satul Dracșani, passim.*

¹⁵⁹ Conform *Catastihului* din 1641, reînnoit la 28 decembrie 1724, la Roman exista o breaslă a blănarilor, croitorilor, bărbierilor, abăgerilor și cojocarilor, așadar o alcătuire oarecum eterogenă, prin prezența bărbierilor (Melchisedec,

Cronica Romanului și a Episcopiei de Roman, partea a II-a p. 11 și urm., *apud* Eugen Pavlescu, *op. cit.*, p. 59). În cazul Botoșanilor, cea mai veche atestare a existenței breslelor lucrative este cea din 1716; în acel an, un arhieru aflat la Locurile Sfinte trimitea binecuvântările sale întregii bresle botoșănene: „întâi a tinerilor, după aceea a dubălarilor, alămarilor, cizmarilor și a tuturor altora, la mare și la mic” (cf. Artur Gorovei, *op. cit.*, p. 310). La 10 februarie 1761, un act de danie al lui Teodor Callimachi, pentru o bucată de loc gospod „din mijlocul uliții” din Botoșani, era semnat de martori din toate breslele (ASI, Documente, CCCLX/121).

¹⁶⁰ N.Iorga, *Breasla blănarilor din Botoșani – Catastihul și actele ei* - , în „Analele Academiei Române”, seria II, tom XXXIV, „Memoriile Secțiunii Istorice”, București, 1911, p. 1-34 (în continuare *Breasla blănarilor din Botoșani*).

¹⁶¹ Meșteșugul blănăriei era, însă, mult mai vechi în aceste părți. Un act de judecată din 14 iunie 1662, de la Eustratie Dabija voievod, îl dă „rămas” pe Andoni **blănarul**, într-o pricină cu un Eftimie Boțul, pentru jumătate din satul Oncani, de la ocolul Botoșanilor (Gh. Ghibănescu, *Ispisoace și zapise*, vol. III₁, p. 209). Alte documente care ilustrează practicarea acestui meșteșug la Botoșani sunt: cel din 20 februarie 1741, semnat de Toader și Nicula **blănari** (N.Iorga, *St. și doc.*, vol. VII, p. 122), din 25 mai 1742, menționându-l pe Nicolae **blănarul** (*Condica lui Nicolae Mavrocordat*, vol. II, nr. 1212), altul tot din 1742, semnat de Toader **blănar** – probabil același cu cel din 1741 – (N. Iorga, *op. cit.*, vol. V, p.225-226, nr. 58), cel din 6 octombrie 1750, menționându-i pe Gligorii **blănar** și Nicolai **blănar** printre oamenii bătrâni din Botoșani (ASI, Documente, CCLXXII/8), sau cel din noiembrie 1760, pomenindu-l pe Panaite **blănariul** (*Ibidem*, CCCLX/123). Cum această breaslă îi strângea laolaltă și pe meșterii cojocari (vezi N. Iorga, *Breasla blănarilor din Botoșani*, p. 1), trebuie să arătăm că și meșteșugul cojocăriei are atestări la fel de vechi în Botoșani, cum este cazul lui Panaite **cojocariul**, care cumpăra, la 22 iunie 1745, o casă în târgul Botoșanilor (ASI, Documente, CCCLX/110).

¹⁶² N.Iorga, *op. cit.*, p. 5.

O medalie acordată ca premiu pictorului Ștefan Luchian¹

Mihai Cornaci

La 1 februarie 2009 se împlinesc 141 de ani de la nașterea lui Ștefan Luchian (1868-1916), considerat de unii cel mai de seamă pictor român după Nicolae Grigorescu.

În decembrie 1904 la expoziția lui Ștefan Luchian deschisă la Ateneu, când singurul cumpărător al unui tablou a fost Nicolae Grigorescu, la plecare artistul ar fi spus celor ce-l însoțeau: „Sunt mulțumit că am un urmaș”².

S-a dovedit că Grigorescu nu a făcut această declarație cu scopul de a încuraja un tânăr artist, el deja având convingerea talentului autentic căruia putea să-i lase de înțeles succesiunea.

La rândul său, Ștefan Luchian vorbind despre antecesori a spus: „Tot ce știu, am învățat de la Grigorescu, din muzeele lumii”³, sugerând astfel traseul ascendenței sale spirituale, racordat tradițiilor românești.

Încercând a se înțelege drumul creației lui Luchian, nu au lipsit comentariile

critice, sintezele ori studiile monografice din partea marelui public, a confracților și a criticilor de artă, având convingerea că opera le va releva sensuri nesesizate încă.

Un astfel de exemplu de remarcabilă intuiție critică din anul 1913, datorăm pictorului Iosif Iser⁴. „Nu știu cum, dar casele lui, figurile lui, numai un român le-ar fi putut fixa. Luchian este marele nostru pictor național.”⁵

Despre opera în ansamblu și despre adevărata dimensiune a *zugravului* și-au spus părerea autorizată: recunoscutul istoric, critic și colecționar de artă George Oprescu (1881-1969), Ionel Jianu (1905-1993), publicist și critic de artă, Henri Focillon (1881-1943) istoric de artă și estetician francez, Alexandru Busuioceanu (1895-1961), istoric și critic de artă, criticul Jean Alazard, Tudor Vianu, Theodor Aman, Nicolae Tonitza, Mircea Eliade, Tudor Arghezi, Virgil Cioflec, care au găsit „argumente spre a-l integra în triada augustă

a picturii românești: Grigorescu-Andreescu-Luchian”⁶.

Remarcat ca excelent colorist, arta sa apare cel mai vizibil în buchetele de flori pe care le varia la infinit, dar și în portrete și piesaje, subiecte din viața oamenilor sărmani, toate pătrunse de o tărie a sentimentelor de seriozitate și adâncire a temelor. Marele său merit îl constituie crearea de noi căi în pictura românească, căi ce vor fi urmate de o parte din colegii săi de generație și de generațiile care îl succes.

Având în vedere că în timpul vieții nu s-a bucurat totdeauna de aprecierea cuvenită, prezentăm un moment care i-a adus probabil bucurie și satisfacție, atribuirea unei medalii⁷ ca premiu în anul 1893 de către Societatea Științifică - Literară „Tinerimea Română”⁸.

Fig. 1

Medalia de argint (fig.1) cu diametrul de 50 mm prezintă în câmpul aversului, efigie de femeie în profil spre dreapta, purtând cununa de lauri. În partea superioară a efigiei este plasată o stea în cinci raze. Circular este dispusă legenda:

SOCIETATEA ȘTIINȚIFICĂ –
LITERARĂ „TINERIMEA ROMÂNĂ”.

La baza efigiei, în caractere mici, sunt menționați autorii: Filip Marian⁹, Carniol Fiul¹⁰.

Inferior, în exegă, stea cu mai multe raze sau marcă de autor (?).

Pe revers, în legendă semicirculară este înscris: LABOR IMPROBUS OMNIA VINCIT.

În centrul câmpului, pe șapte rânduri orizontale este dispusă legenda: MEDALIA/ELEVULUI/ȘT.LUCHIAN/
DREPT DISTINCȚIUNE/ PENTRU/
DESEMNUL DUPĂ NATURĂ/1893.

La bază se află ramuri de laur și stejar, încrucișate. Numele și prenumele dispuse într-un cartuș ornamentat sunt executate în incizie. Restul textelor, de pe

ambele fețe, în excizie. Pe ambele fețe, medalia are margini de protecție.

Această societate a gravat mai multe medalii pe care le oferea unor personalități ale timpului, ca de exemplu cea oferită în 1873 eminentului om de stat francez A.Thiers, executată de artistul

gravor Stern, sau cea acordată în 1896 lui Gr. Tocilescu.

După decesul său (27 spre 28 iunie 1916), prietenii și admiratorii au scris¹¹ despre viața și opera lui Ștefan Luchian, iar confrății și instituțiile de cultură au organizat multe expoziții atât în țară cât și în marele centre culturale europene.

Astfel pot fi enumerate:

- Expoziția Fundațiilor Culturale (1922, 1923);
- Expoziția biennială de la Viena (1924);
- Expoziția de artă românească veche și modernă (Paris, 1925);
- Expoziția retrospectivă a artei plastice românești (la Ateneul Român, 1927);
- Expoziția de artă românească la Bruxelles, Haga, Amsterdam (1930);
- Figurează cu lucrări în Expoziția internațională de la Paris (1937);
- Expoziții retrospective și comemorative la București (1939,1955,1957,1966).

Expozițiile tematice:

- „Peisajul și compoziția în aer liber în opera lui Luchian”;
- „Luchian înnoitorul”, organizate de Muzeul SIMU, în anul 1968, omagiind centenarul nașterii.

Din anul 1983, fostul Comitet Județean pentru Cultură și Educație Socialistă Botoșani organizează – Colocviile de artă plastică „Ștefan Luchian”, iar în 1989 se inaugurează la Ștefănești o expoziție permanentă cu lucrări de Ștefan Luchian și a altor artiști plastici contemporani, cu lucrări ce se constituie ca un emoționant omagiu adus ilustrului lor înaintaș.

În intervalul anilor 1990 – 2003, distinctul profesor emerit Aurel Dorcu, a desfășurat un amplu program de expuneri, evocări și medalioane în cadrul „Cercurilor de educație estetică și de istorie a culturii românești și universale”, precum și în întâlnirile lunare desfășurate la început în spațiul Bibliotecii Județene „Mihai

Eminescu” Botoșani și apoi în sala mare a Muzeului Județean.

La aceste întâlniri desfășurate sub genericul „Bucuriile muzicii” și mai târziu „Dialogul artelor”, au fost prezentați într-un mod deosebit marii muzicieni și pictori ai

lumii, alături de cele mai importante opere și lucrări compuse sau realizate.

În august 1999 este înființată la Botoșani, Fundația „Ștefan Luchian”, având ca președinte pe doamna profesor Aglaia Corneanu .

Fig. 2

Sediul fundației (fig. 2) – „Casa Ciomac Cantemir” – str. Victoriei nr. 7, locație datând de la 1800, aflată pe lista monumentelor istorice la poziția 07.B.093, este un model de casă de târgoveț, construită în stil moldovenesc, având avizul de funcționalitate muzeistică din partea Ministerului Culturii și Cultelor – Direcția monumentelor istorice.

În comuna Ștefănești, locul nașterii artistului, s-au organizat două Tabere de Creație Naționale, gratuite, pentru aceeași categorie de tineri din liceele de specialitate.

La aniversarea din acest an, au fost organizate mai multe manifestări, cu prilejul primei ediții a Zilelor Liceului de Artă

„Ștefan Luchian”, concursuri, expoziții, simpozioane, momente artistice, recitaluri instrumentale, precum și implicarea în concursul de interpretare a Festivalului concurs „Artele copilăriei”, găzduit de Casa de Cultură a Sindicatelor Botoșani.

Fig. 3 .Imaginea „Zugravului” pe amprenta ștampilei Fundației „Ștefan Luchian” Botoșani.

Sub semnul aceleiași sărbători, pe 30 ianuarie, la Muzeul Județean Botoșani, a avut loc etapa finală – ediția a II-a, a Concursului Județean de Artă Plastică pentru clasele I-IV „Ștefan Luchian”, iar la Galeriile de Artă „Ștefan Luchian” a fost vernisată expoziția cu cele mai valoroase lucrări „Omagiu Ștefan Luchian” ediția a II-a.

Toată strădania dascălilor și a organizatorilor pentru cunoașterea artei și a vieții pictorului Ștefan Luchian, va constitui un punct de plecare pentru mulți tineri, în înțelegerea sacrificiului ce trebuie făcut pentru arta adevărată, pictorul rămânând un model și una din marile personalități pe care Botoșaniul le-a dat culturii naționale și internaționale.

NOTE

¹ O primă (?) prezentare de Simona Boicescu , în *O medalie ca premiu atribuită lui Ștefan Luchian în „Cercetări numismatice” VII*, , p.225-227.

² Valentin Ciucă, „*Pe urmele lui Ștefan Luchian*”, Editura pentru turism, București, 1990, p.163-164.

³ *Ibidem*.

⁴ Iosif Iser (1881-1958), pictor, gravor și caricaturist român.

⁵ Valentin Ciucă, op.cit., p.164.

⁶ *Ibidem*.

⁷ Mai obține medalii:

- în 1889, la Absolvirea Școlii de Belle-Arte pentru lucrarea „*Cap de expresie*”, primește medalia de bronz (probabil de tipul „HONORIS CAUSA”);

- în 1915, la Expoziția artiștilor în viață, i se conferă Medalia cl.I.;

- în 1991, secția Botoșani a S.N.R. editează o medalie din tambac (diametrul de 60,9 mm),realizată la Monetăria București, operă a sculptorului Gh. Adoc, ocazionată de mplinirea celor 75 de ani de la decesul artistului;

⁸ „Tinerimea română”, revistă a societății apărută la București din mai 1893 până în aprilie 1898 (una pe lună); Directori: Al.I.Sontu, P.I. Stoicescu, N.S. Dumitrescu, Gr. Tocilescu; Redactor șef: V.D. Păun; Comitetul de redacție:Dr.B. Babeș, G.Muraru, D.Tebor, J.Gion, V.A.Urechia etc.

⁹ F.M. (1865-1928), sculptor și pictor. A urmat Școala de Belle Arte din București, apoi a studiat la Paris și Roma. Fost profesor la Școala de Arte Frumoase din București, remarcat cu prilejul expoziției colective din 1898.

¹⁰ Gravor și medalist român, membru al S.N.R. Semnează: Carniol M., Carniol Fiul, Carniol Gravor; Casa Carniol întemeiată de Carniol tatăl – MENAEM CARNIOL. Ambii furnizori ai Curții Regale.

¹¹ În 1924, Virgil Cioflec îi dedică întâiul studiu monografic: „Luchian”, Editura Cultura Națională, București.

PATRIMONIUL IMOBIL

Ansamblul urban medieval Botoșani (28)

dr. Eugenia Greceanu

CAPITOLUL IV

ARHITECTURA CIVILĂ A ORAȘULUI BOTOȘANI ÎN VEACUL AL XIX-LEA*

În pragul veacului al XIX-lea, arhitectura civilă a Botoșanilor avea conturate două programe majore, diferențiate pe criteriu funcțional: arhitectura de târg (centrul de producție și desfacere) și arhitectura de locuințe a cartierelor, grupate în jurul propriilor biserici, pe criteriu de breaslă sau etnie. Ambele programe prezintă nuanțe – și nu contraste – determinate de treptele sociale, fără intervenția unor deosebiri pe criteriu etnic. Edificiile publice au fost amenajate inițial în clădiri cu program de locuință (primăria, instalată în casa ce aparținuse, în 1806, stolnicului Ianachi Codrescu) sau în cele cu caracter mixt din zona de târg (teatrul, instalat în casele Cristea), abia spre sfârșitul veacului ridicându-se edificii publice construite anume pentru funcția respectivă. (prezentul

ARHITECTURA DE TÂRG

Zona de târg a orașului Botoșani a fost renumită pentru valoarea arhitecturală a centrului său – Piața 1907 și porțiunea aferentă a Căii Naționale. Dar nu numai centrul actual, ci și întreaga arie a târgului medieval, grefată pe diagrama arterelor de tranzit, păstra exemplare valoroase ale programului de târg, care – pornind de la tema comună a reunirii în aceeași clădire a

dughenelor, depozitelor, atelierelor și spațiilor de locuit – se diferențiază în funcție de starea materială a proprietarilor și de importanța fiecărei porțiuni de vad

comercial (fig. 102A, B). Evoluția economică a târgului, cu acea stagnare de după 1870 antrenată de apariția căilor ferate, a adus după sine o restrângere a activității de schimb către centrul “pieței târgului”, însoțită de părăsirea unor porțiuni ale vechilor vaduri comerciale; acest fapt a fragmentat compoziția fronturilor construite inițial în regim continuu, păstrându-se însă grupuri izolate de dughene care ne ajută să reconstituim limitele din trecut ale târgului.

Fig. 102A. Dughene cu arcade în str. Marchian. Nr. 10 – 24, cu fațada nr. 12 denaturată

În prima jumătate a veacului al XIX-lea, creșterea populației și continuarea avântului

economic determină extinderea dughenelor pe ulițele secundare ale Tîrgului vechi (străzile Elena Rareș, Independenței, Engels, Miorița, Bălcescu ș.a.), destinate inițial aprovizionării dinspre curte a dughenelor dispuse în front continuu de-a lungul marilor vaduri comerciale.

Între 1850 – 1860, saltul înregistrat de creșterea populației cu mai mult de

jumătate, duce la construirea intensivă de dughene în Tîrgul nou. Parcelele se deosebesc de cele vechi prin dimensiunile lor foarte restrânse, atât în lățime, cât și în adâncime.

Fig. 102B. Str. Marchian. Dughenele cu nr. 31 – 37

Tot în această etapă, vechea extindere pe drumul Ștefăneștilor degenerază complet: vatra orașului se retrage către vest, traseul drumului comercial este părăsit odată cu înființarea cimitirului „Eternitatea” (1881), iar zona străzilor I.C. Brătianu, Dragoș Vodă și Călugăreni capătă caracterul unei zone de locuit, în care arhitectura eclectică a caselor înstărite se intercalează între grupurile de case cu arhitectură populară, specifice vechilor cartiere de locuințe ale târgului.

Către sfârșitul veacului, un ultim eveniment declanșează unificarea arhitecturală a Pieței 1907 și a porțiunii din Calea Națională cuprinsă între străzile Pictor Grigorescu și Peneș Curcanul. Este vorba de marele incendiu din 3 iunie 1888, a cărui descriere exagerată – sub raportul dispariției clădirilor – a dat naștere opiniei eronate că tot acel centru este o refacere târzie, de după 1890. Având în vedere păstrarea în întregime a unor clădiri de diferite epoci (biserica Uspenia, casa Gorghias-Semaca,

casa cu arcade a doctorului Hinek din Piața 1907 ș.a.), este probabil că acest incendiu a înlăturat ultimele „dughene din paianturi” – consemnate într-un plan din 1857 – și a impus refaceri însemnate ale nivelelor superioare. Cu această ocazie, fronturile clădirilor din zona amintită au fost unificate printr-o arhitectură de pronunțat caracter occidental și de foarte bună calitate, care reprezintă aportul principal al comunității evreiești din Botoșani la îmbogățirea valorilor arhitecturale ale orașului, întrucât în 1890 porțiunea respectivă a centrului comercial se afla în proprietatea marilor negustori și bancheri evrei. Trebuie însă precizat că arhitectura occidentală a fațadelor constituie doar un frumos decor al străzii, întrucât clădirile înglobează nucleele anterioare, iar curțile prezintă ordonanța clasică a caselor de târgoveți, cu galerii pe stâlpi de lemn, balcoane și geamlâcuri susținute pe console de lemn profilate, elemente întâlnite în toate zonele centrului comercial al vechilor orașe din țara noastră.

Arhitectura târgului Botoșani respectă structural rețeaua pivnițelor boltite, dispuse pe două nivele, care au adăpostit sute de ani mărfurile negustorilor, constituind concomitent și locul de refugiu al populației, în timpul repetatelor năvăliri ce s-au abătut peste țara Moldovei. În cazul Botoșanilor, această dublă funcție este vădită de existența legăturilor transversale, la nivelul superior, între pivnițele parcelor dispuse perpendicular pe axul străzii, precum și de rețeaua inferioară ce se dezvoltă sub piețe și străzi.

Fațadele spre stradă, destinate a atrage atenția cumpărătorilor și menite să exprime rangul social al meșteșugarului sau negustorului, părăsesc formulele tradiționale și reflectă toate curente de influență apuseană care au fost adoptate succesiv de societatea moldovenească.

Fig. 116. Clădirea cu program mixt din Calea Națională nr. 275. Fațada laterală este încununată cu pinion

Clasicismul primelor decenii ale secolului al XIX-lea, atât de strălucit reprezentat la Botoșani prin arhitectura de cult, a cedat locul curentelor mai noi, dar importanța pe care a avut-o în arhitectura târgului este dovedită de fațadele construcției din Calea Națională nr. 275 (fig. 116), prezentând spre Uspenia un impunător fronton ce subliniază corpul central. Din aceeași perioadă se evidențiază originala fațadă a clădirii din str. Miorița nr. 3-5 (fig. 101A,B), care îmbină elemente “Empire” cu reminiscențe de baroc; gangul puternic acuzat în fațadă ne face să credem că funcția inițială a fost aceea de han.

Fig. 101A. Clădirea din str. Miorița nr. 3 – 5
Vedere generală

Arhitectura romantică s-a manifestat la Botoșani către mijlocul secolului în formula îmbinării elementelor de tradiție romantică cu sugestii de fortificații; în zona de târg, această arhitectură se păstrează la câteva clădiri de pe Calea Națională, remarcabile prin monumentalitate, ale căror nivele inferioare

Fig. 101B. Clădirea din str. Miorița nr. 3 – 5. Detaliu de decorație cu elemente Empire

le bănuim a data din veacul al XVIII-lea: “Casa Morii” (nr. 225-231), care unifică prin fațadă patru clădiri mai vechi (fig. 106);

Fig. 106. Calea Națională nr. 225 – 231. “Casa morii”, han rezultat din reunirea a patru case vechi, fațadele fiind unificate cu arhitectură romantică (cca 1860). Dărâmat

fațada caselor numerotate astăzi 255-257 (fig.111A,B), dar care, din analiza unui plan efectuat în 1872, pare să unifice trei sau

Fig. 111A. Calea Națională nr. 257

patru case mai vechi, dintre care una prevăzută în trecut cu gang; monumentală clădire a fostului teatru din Calea Națională,

Fig. 111B. Calea Națională nr. 257. Detaliu de decorație eclectică

consemnată în același plan din 1872 și care pare să rezulte din reunirea mai multor case mai vechi, având în vedere amploarea neobișnuită ce a permis amenajarea la etaj, în 1860, a primei săli de teatru din Botoșani, purtând numele – probabil – al fostului proprietar, Petrache Cristea (fig. 161A,B); casele din Calea Națională nr. 269 (fig.114A,B),333 și 335(fig. 119).

Fig. 161A. Parte din clădirea care a adăpostit primul teatru al orașului

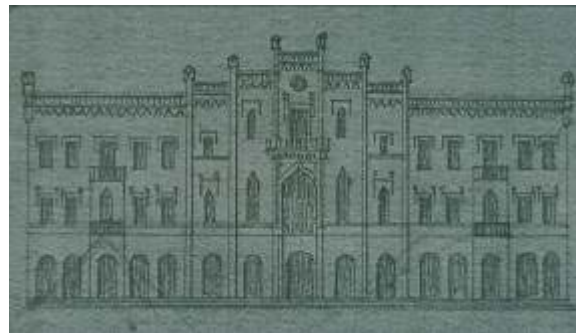

Fig. 161B. Vignetă a teatrului Petrache Cristea în planul Emilian din 1872. Foto Gheorghe Stanciu

Un ultim exemplar de

Fig. 114B. Calea Națională nr. 269. Vignetă în planul Emilian. Foto Gheorghe Stanciu

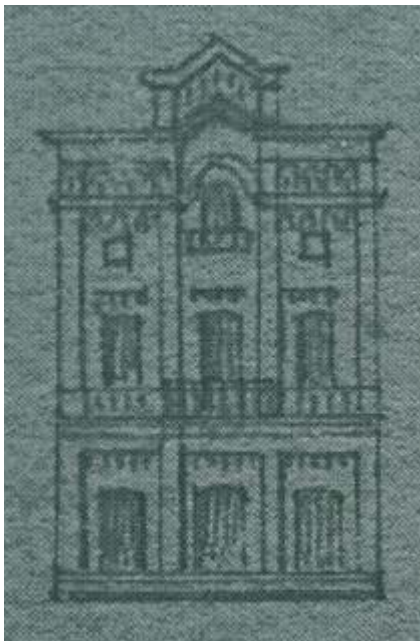
arhitectură romantică a fost, până în 1979, casa doctorului Hinek, capăt de perspectivă din Piața 1907 nr. 14. Cu toate mutilările suferite în timp, casa păstra stâlpii de colț cu secțiune poligonală și cornișa cu sugestii de arcaturi lombarde, combinate cu portice clasiciste – înzidite ulterior – care

înconjurau inițial parterul pe trei laturi (fig 96). Conform inscripției săpate pe o lespede de piatră, casa data din 1859, dar este posibil

Fig. 114A. Calea Națională nr. 269

ca acest an să fi amintit remodelarea unei clădiri mai vechi, figurată în planul din 1857.

Porticele parterului reprezentau cea mai veche prelucrare din zidărie a porticelor de lemn care dublau, încă în 1872, fațadele dughenelor (vezi planul Emilian). Interpretarea dată porticelor la casa din Piața

1907 nr. 14 explică generalizarea motivului arcadelor din zidărie, care apare la majoritatea clădirilor cu program comercial, indiferent de amploarea lor. Dărâmarea celei mai vechi case cu portice de zidărie din Botoșani constituie o grea pierdere pentru arhitectura civilă a orașelor noastre și nu

Fig. 119. Calea Națională nr. 333 – 337. Detaliile decorative de factură romantică situează supraetajarea în a doua jumătate a secolului al XIX – lea

Fig. 96. Casa Hinek. Vedere de ansamblu, dinspre piață. Se remarcă denaturările introduse la parter și la ferestrele etajului

poate fi scuzată prin ignorarea valorii pe care o prezenta, întrucât aceasta fusese semnalată din timp prin includerea în planul de perspectivă al restaurărilor din fonduri centrale ale Direcției Patrimoniului Cultural Național. În fapt, sub pretextul unor imaginare cedări de fundații, s-a urmărit asigurarea dărâmării insulelor cu dughene pe parter, cu arcade din zidărie, cuprinse între străzile Marchian, spre nord (fig. 102A,B) Horia-Cerbului-Transilvaniei, spre sud.

Impresionanta desfășurare pe două și chiar trei nivele a clădirilor din Piața 1907 și de pe Calea Națională în zona cuprinsă aproximativ între str. Pictor Grigorescu și începutul străzii I.C. Brătianu; ritmul unitar al traveilor, îmbinat cu o excepțională variație în tratarea arhitecturală a fațadelor; bogăția modernizării eclectice, cu nuanțe de Renaștere, baroc, rococo, clasicism, eclecticism de școală franceză și chiar Secesie; fantezia decorativă a consolelor și feroneriei balcoanelor, toate aceste elemente au atras atenția asupra valorii unui ansamblu, caracterizat de Paul Petrescu ca având “un aspect citadin evoluat, meritând a fi consemnat ca atare pentru a ilustra un moment important din dezvoltarea orașelor

românești în secolul al XIX-lea”. Această recomandare, făcută în 1969, nu a putut împiedica restructurările amintite mai sus.

NOTE

* Un text dezvoltat al acestui capitol a apărut în *Revista muzeelor și monumentelor*, seria „Monumente istorice și de artă”, anul XLIX, nr. 2, 1980, p.47-57 .
Fig. 102B. Str. Marchian. Dughenele cu nr. 31 – 37

(Datorită introducerii în volumul *Ansamblul urban medieval Botoșani*, ediția a II-a, revizuită și adăugată, a textului pe care îl vom prezenta și în continuarea numerelor următoare ale revistei *Forum Cultural*, numerotarea ilustrației foto se modifică – n.n. O.L.Șovan)